

Univerzita Palackého v Olomouci

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra pastorální a spirituální teologie

Teologické nauky

Mgr. Bc. Vladimír Talla

**Události ze života šachisty: nesnáze v jeho
duchovní formaci**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Dr. Michal Altrichter, Th.D.

Olomouc 2023

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem přitom uvedenou literaturu.

Mgr. Bc. Vladimír Talla

PODĚKOVÁNÍ

Velice děkuji doc. Dr. Michalu Altrichterovi Th.D. za poskytování cenných rad, podnětů, připomínek a za odborné vedení mé diplomové práce. Děkuji také svým nejbližším za podporu a trpělivost, kterou se mnou měli při psaní mé práce.

ABSTRAKT

Život šachisty je často spojen s intenzivním zaměřením na svou hru a neustálým tlakem na dosahování výsledků. S tím souvisí také momenty, kdy šachista čelí nesnázím v jeho duchovní formaci. Tyto nesnáze mohou zahrnovat vnitřní konflikty, hledání rovnováhy mezi hrou a osobním životem, pochybnosti o vlastních schopnostech a jeho postoj k neúspěchům. Tato práce se zaměřuje na některé duchovní výzvy, kterým šachista může čelit, a zkoumá, jak mohou tyto zkušenosti ovlivnit jeho profesní i osobní život.

Klíčová slova:

Šachista, životní události, duchovní rozvoj, výzvy, vnitřní konflikty, osobní růst, rovnováha, psychologické aspekty, úspěch a neúspěch, profesionální život, svět šachu, strategie, zvládnání neúspěchu, odolnost

ABSTRACT

A chess player's life is often associated with an intense focus on his game and a constant pressure to achieve results. This is also related to moments when the chess player faces difficulties in his spiritual development. These challenges can encompass internal conflicts, the quest for balance between the game and personal life, doubts about one's own abilities, and his attitude towards failures. The master's theses focuses on these spiritual challenges that a chess player may meet and it explores how these experiences can impact his professional and personal life.

Keywords:

Chess-player, life events, spiritual development, challenges, inner conflicts, personal growth, balance, psychological aspects, success and failure, professional life, chess world, strategy, coping the loss, well-being

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

Jméno a příjmení: Bc. Vladimír TALLA
Osobní číslo: C21441
Adresa: Rolnická 1/58, Ostrava – Nová Ves, 70900 Ostrava 9, Česká republika
Téma práce: Události ze života šachisty: nesnáze v jeho duchovní formaci
Téma práce anglicky: Events from the life of a chess player: difficulties in his spiritual formation
Vedoucí práce: doc. Dr. Michal Altrichter, Th.D.
Katedra pastorální a spirituální teologie

Zásady pro vypracování:

- 1) Seznámení se s texty, v níž teologie spirituální tematiku vyhodnocuje
- 2) Sepisování vlastního textu
- 3) Korektury a příprava finální podoby textu

Seznam doporučené literatury:

Alster, L., Šachy – hra královská, Práce, Praha 1987
Hřebíček, O., Sport a spiritualita, Univerzita Karlova, Praha 2010
Pachman, L., Strategie moderního šachu. Sportovní a turistické nakladatelství, Praha 1957
Svoboda, Z., Sport jako teologická výzva, CDK, Brno 2019
Zmatlík, K. – Louma, J., Šachista začátečník, Práce, Praha 1951

Podpis studenta:

Datum:

9.4.2022

Podpis vedoucího práce:

Datum:

20.4.2022

Podpis vedoucího pracoviště:

Datum:

Podpis garanta st. programu:

Datum:

20.4.2022

Obsah

Úvod.....	8
1 Svědectví několika šachistů v dějinách tohoto sportu	10
1.1 Historická východiska	10
1.2 Slavné osobnosti a šachy	14
1.3 Svatí o šachu.....	14
1.4 Mistrovství v šachu duchovních v Polsku	16
1.5 Šachy v umění	17
1.6 Jsou šachy démonská hra?	18
1.7 Hráli šachy s duchem.....	21
1.8 „Ježíš dohrál šachovou partii za mě“	22
1.9 Mohou šachy pomoci při řízení velké farnosti?	23
2 Náhled do dějin spirituality s pohledem na sport.....	25
2.1 Období řeckého primátu	25
2.2 Římské „sportování“	29
2.3 Biblický pohled.....	31
2.4 Ranně křesťanský pohled	32
2.5 Pohled Tomáše Akvinského	34
2.6 Prvorepublikový pohled psychologa	36
2.7 Dnešní pohled	37
2.8 Pohled spirituální teologie	38
3 Šachista – sám, rodina, přátelé, konkurenti	42
3.1 Šachistova samota.....	42
3.2 Šachistova rodina.....	45
3.3 Šachistovi přátelé.....	48
3.4 Šachista a konkurenti.....	51

4	Předpoklady pro “být dobrým šachistou” ... a duchovní kontext	55
5	Mezní situace: úspěch, blamáž, závist, pokušení odměn, vytrvalost, starost o ty, které posílá Pán do cesty	61
6	Jak šachista předává své umění a zkušenosti druhým	65
7	Jak Bůh prožívá osud šachisty	67
	Závěr.....	71
	SEZNAM ZKRATEK.....	72
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73
	SEZNAM OBRÁZKŮ	77

Úvod

Volbu tématu diplomové práce ovlivnily celoživotní praktické zkušenosti autora z oblasti šachu, tj. více než 25 let trenérské praxe. Autor je mezinárodní velmistr, FIDE trenér a mezinárodní rozhodčí. Několik let studoval v Minsku Akademii tělovýchovy a sportu, trenérskou fakultu se specializací šachy a od r. 2016 se účastnil aktivit spojených se zaváděním šachů do škol v Ostravě. Po svém obrácení a křtu na Velikonoce v roce 2017 však všechny své šachové aktivity utlumil, po přestěhování do Zlínského kraje se již šachu v podstatě nevěnuje, jednou ročně dělá hlavního rozhodčího na červnovém mezinárodním turnaji v Teplicích v Čechách.

Když se snažil hlouběji vstupovat do duchovního života, stále více a více nacházel z duchovního pohledu na šachu a celkově i na jiných sportech negativní skutečnosti.

Práce je rozdělena do dvou odlišných částí. První a druhá kapitola mají teoretickou strukturu, ve které budou uvedeny fakta a názory s odkazy na zdroje. Ostatní kapitoly mají spíše introspektivní charakter, kdy autor popisuje svou cestu k šachové kariéře včetně témat s tím spojených a svůj celkový odchod od šachů a duchovní proměnu vyúsťující v konverzi ke katolické víře.

V první kapitole je uveden stručný historický přehled evoluce šachové hry, její zapojení do edukace ve středověku a na počátku novověku. Jsou zde uvedeny citace známých historických i duchovních osobností na téma šachu. Jedno z témat se týká dnes čím dál častěji kladené otázky, jestli jsou šachy démonskou hrou. V závěru jsou uvedeny dva rozhovory s duchovními o šachové hře zaměřené na to, jak ovlivnily nebo ovlivňují šachy jejich současný nejen duchovní život. První rozhovor je převzat z katolických listů na Slovensku, druhý je živý rozhovor se současným panem farářem jedné z největších moravských farností v Jablunkově.

Druhá teoretická kapitola se zabývá názorem historických především křesťanských osobností na sport obecně, protože v Ježíšově době šachy ještě neexistovaly, a později i přímo na šachovou hru. Počínajíc apoštolem Pavlem jsou citováni křesťanští otcové a někteří středověcí a novověcí teologové. Je uveden i názor prvorepublikového psychologa na sport, a i dnešní pohled na věc. V závěrečné subkapitole je uvedena snaha navázat popis duchovního růstu a transformace pomocí duchovních reálií na šachistovu mysl.

Třetí kapitola obsahuje popis šachisty zahrnující jeho vztahy se sebou samým, rodinou, přáteli a konkurenty. Šachista sám je jedinec s vlastními ambicemi, cíli a osobními hodnotami. Rodina může být oporou a motivací pro šachistu, ale také může být zdrojem podpory nebo tlaku, pokud se očekávají výsledky. Šachista musí najít rovnováhu mezi svým časem na šachy a časem

pro rodinu. Přátelé mohou poskytovat morální podporu a rozptýlení od šachových tlaků. Šachista může sdílet své radosti a frustrace ze hry se svými přáteli. Šachista má vůči konkurentům komplexní vztah, když se střetávají na šachovnici. Může cítit rivalitu a snahu porazit svého soupeře. Mimo šachy mohou být vztahy s konkurenty respektovatelné a přátelské. Ve čtvrté kapitole jsou uvedeny předpoklady pro to být dobrým šachistou a jejich duchovní kontext. Být dobrým šachistou vyžaduje kombinaci fyzické dovednosti, strategického myšlení a duchovních vlastností, které mohou hrát významnou roli v tom, jakým způsobem jedinec vnímá a prožívá svou šachovou kariéru. Duchovní kontext může hrát klíčovou roli v tom, jak šachista vnímá a prožívá svůj nejen šachový život. To může ovlivnit jeho mentální stav, rozhodovací procesy a jeho vztah ke hře a ostatním hráčům.

Pátá kapitola se věnuje prožívání mezních situací u šachových her, ale také v životě šachisty s ohledem na šachový kontext. Musí vyrovnaně zvládat vnitřní tlaky, jako jsou nervozita, sebedůvěra a motivace. Jeho rozhodnutí a strategie na šachovnici odráží jeho osobnost a myšlenkový proces. Celkový vztah šachisty se sebou samým a ostatními zahrnuje složitou rovnováhu mezi osobními cíli, emocemi a mezilidskými vztahy v kontextu šachového světa.

Šestá kapitola je zaměřena na předávání šachových dovedností a zkušeností druhým, což je důležitou součástí rozvoje šachové komunity, a pomáhá šachistovi upevňovat své postavení jako učitele a mentora. Tímto způsobem může předat své umění a vášeň pro šach dalším nadšencům této hry.

V sedmé kapitole je nastíněno zamyšlení nad tím, jak se na šachovou hru a s tím spojené různé osudy šachistů může dívat Bůh.

Za metodu práce byla zvolena analýza svědectví a zvolených faktů v souvislosti s axiomaty duchovního, která autor považoval za klíč k vyhodnocení nastolené tematiky.

1 Svědectví několika šachistů v dějinách tohoto sportu

V této kapitole je velmi stručně popsán historický vývoj šachové hry a jsou zde uvedeny názory či přímo citáty některých významných historických osobností k šachové hře.

1.1 Historická východiska¹

Šachy (šach, šachová hra) je jedna z nejstarších deskových her vůbec (oproti GO je to ale pořád ještě mladice). Vyvinula se někdy v průběhu 4. – 5. století n. l. v oblasti Indie ze starší deskové hry, imitující souboj dvou armád. I tahy jednotlivých figur připomínají způsoby pohybu bojových jednotek té doby. Z pohledu duchovního dnes v počítačových hrách válečného typu je přítomen duch smrti, duch agresivity. Netýká se to i šachu, když imituje válečnou bitvu dvou armád?

Z Indie převzal šachy celý arabský svět. Jak uvádí Murray, kniha „Kitab ash-Shatranj“ (Kniha šachů), kterou napsal Abu Bakr Muhammad ibn Yahya as-Suli (cca 880-946), je jedním z prvních známých pojednání o šachu. Je napsána v arabštině a poskytuje podrobná pravidla a strategie pro hraní hry. Tato práce měla vliv na šíření šachu po celém arabském světě. V 9. století byly v arabském světě sepsány i další knihy o šachu ("Kitab al-A'dadiya wa'l-Idadiya" and "Kitab ash-Shah" od Al-Adli ar-Rumi, "Kitab al-Murshid" od neznámého autora a další).²

¹ VESELÝ, Jiří, KALEDOVSKÝ Jan, FORMÁNEK Jan, *Malá encyklopedie šachu*, Olympia, Praha, 1989 – Kniha je v encyklopedickém formátu seřazena podle hesel. Dá se zde najít mnoho hesel a odkazů na šachovou historii včetně pramenů.

² Srov. MURRAY, Henry John R., *A History of Chess*, Skyhorse Publishing, 2012.

Do Ruska se šachy dostaly ze středního východu obchodními a kulturním kontakty. Arabové tuto hru kolem 10. století přes severní Afriku a Gibraltar dovezli do Evropy. Po drobné úpravě tahů některých figur v 15. století (např. dáma táhla vždy pouze o jedno pole, ale podle Isabely Kastilské dáma přece musí být nejsilnější figurou na šachovnici!), získaly šachy na dynamice a jejich popularita trvá již mnohá staletí. V 15. století bylo šachovou velmocí, pokud se to dá takto nazvat, Španělsko. Za nejstarší španělské pojednání o šachu je považován traktát Luise Ramireze de Luceny, katolického kněze, s názvem *Repetición de amores y arte de Axedrez con CL juegos de partido* (Opakování lásky a Umění hry v šachy se sto padesáti problémy), vydanou v Salamance v roce 1497. Obrázek 1³.

Obrázek 1: Ukázka knihy Luceny

Zdroj: Biblioteca Virtual del Patrimonio Bibliográfico

V témže období vznikl latinský spis tzv. Göttingenský rukopis (podle knihovny, kde je uchováván), datován kolem 1490, někdy 1471 a někdy 1500-1505, kterého autorem by také mohl být Lucena, ale s jistotou autora neznáme⁴.

Španělsko mělo intenzivní obchodní kontakty s Itálií, proto není divu, že o století později už hrála Itálie pod probíhající bouřlivou renesancí v šachu prim. S rozvojem dalších zemí Evropy se šachy rozšířily nejprve skrze Francii po celé Evropě⁵. A právě v Itálii vzniklo jedno nejstarší dílo o šachové hře, kterého autorem je italský dominikán Jacobus de Cessolis (1225-1322). Jedná se o nejslavnější alegorickou satiru na středověkou společnost založenou na hře v šachy. Tento latinský spis *Liber de moribus hominum et officiis nobilium sive super ludum scaccorum* (Kniha lidských mravů a povinností šlechty neboli o hře v šachy) vyšel někdy mezi lety 1275 a 1300).

V Cessolisově moralitě šachy symbolizují svět a stavovské rozdělení středověké společnosti. Ve spise je svět přirovnán k šachovnici a barvy reprezentují život a smrt, chválu a hanu. Každé šachové figurce je přisouzena příslušnost k určité společenské vrstvě (pěšec = sedlák, věž = baron, jezdec = rytíř, střelec = biskup nebo soudce, dáma = královna, král = král) a šachy se tak

³ https://bvpb.mcu.es/es/catalogo_imagenes/grupo.cmd?posicion=83&path=4869&forma=&config_zoom=S&presentacion=pagina. (odkaz rozdělen znakem „-“ na dva řádky). Staženo dne 20.8.2023.

⁴ НЕЙШТАДТ, Яков Исаевич, Шахматы до Стейница, Физкультура и спорт, Москва, 1961. s. 15.

⁵ Tamtéž s. 13-21.

pro autora stávají vzorem spořádaného života. Úvahy o šachu jsou pro Cessolise také příležitostí k sentencím o zvycích a morálce společnosti, o náboženství a politice. V textu se prolínají komentáře k pravidlům hry s citáty z Písma svatého a s citáty z děl církevních i světských spisovatelů i starověkých klasiků.

Kniha byla nesmírně populární, že vznikaly jeho četné veršované úpravy, například v roce 1337 *Das Schachzabelbuch* od německého mnicha Konráda von Ammenhausena. V roce 1473 vyšlo první tištěné latinské vydání této knihy, o rok později tištěné vydání v angličtině⁶.

České země patřily za Karla IV. k nejvyspělejší v Evropě, vyhnuly se jim totiž velkým vlny moru, které zasáhly západní Evropu, takže kulturní přenos z jižních zemí nebyl narušen. Tomáš Štítný ze Štítného se inspiroval Cessolisovým spisem a napsal kolem roku 1390 dílo *Knížky o šašiech* se stejným alegorickým nábojem. Výklad šachové hry použil Štítný jako prostředek pro vyjádření svého názoru na aktuální poměry ve společnosti. Protože se jednalo o alegorický výklad prokládaný různými narážkami, otevřel se zde Štítnému větší prostor pro kritiku společenských poměrů středověké společnosti⁷.

Jak sám Štítný píše: „A tak tyto kniehy o šašiech napomínajit' některé světské stavý. Aby se táhli od neřáduov k šlechtnostem, majíc u paměti svých stavov úloh. A jsú ve tři strany kromě této přemluvy toho, ješto je česky položil, rozděleny: prvá bude o tom, kde jest a proč jest a kým jest šachová hra vymyšlena; druhá o tom, co postava šachovničie neb šachov miení; tretie, proč každý šach tak má seděti a tak má jezdití, jakož vídáme v šachové hře. A s tiem budu konány kniežky, co to znamenává, že najposledy všecy šachy v pytlík zberú, a múdři málo slyšiece mohú se většieho domysliti.“⁸

⁶ Srov. ADAMS, Jenny. *Power Play: The Literature and Politics of Chess in the Late Middle Ages*. University of Pennsylvania Press. 2006.

⁷ KAŇÁK, Miloslav; ŠIMEK, František, *Knížky o hře šachové a jiné*, Příprava vydání František Šimek, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha, 1956, s. 33-34.

⁸ Tamtéž s. 352.

Šachy byly dokonce součástí rytířské výchovy ve středověku, kdy se vedle kněžstva dostávalo výchovy, jako jedinému stavu, také rytířstvu. V profánním světě bylo rytířství jakousi analogií duchovenstva ve světě náboženském. Zpočátku šlo o výsadu osobní a bylo přínosem všem. Teprve později se rytířství stává dědičným. Kandidát rytířství, urozený mladík, se musel podrobit předepsané výchově. Právě v této době se ujímá rytířstva církev. Rytíře všech zemí pojí cíl osvobození Svaté země od nevěřících. Křížácké války (1096-1270) dodaly rytířstvu náboženského posvěcení, ba i posvátného nimbu. Ideálem rytířské výchovy byl neohrožený služebník odhodlaný bez bázně a hany hájit zájmy Boha, svého Pána, žen a slabých, své země a církve. Z toho plyne i zaměření rytířské výchovy, odlišné od výchovy klášterní⁹.

Ve věku 14 až 21 let se panoši učili sedmi rytířským ctnostem, které byly rozděleny na tělesné a duševní. Mezi ty duševní patřily skládání básní a hra v šachy (někdy se uvádí i zpěv či jazyky francouzština a latina)¹⁰.

Po několik staletí byly šachy pevnou součástí výchovy mladých mužů. Později, když pominulo období rytířské, se i vyšší vrstvy společnosti věnovaly šachu. V aktuální databázi šachových partií máme například pět dochovaných partií Napoleona I. z let 1802 až 1818. Poslední hra se hrála již ve vyhnanství na ostrově Sv. Heleny. Nejstarší šachová partie s dnešními pravidly je v databázi partií z roku 1475¹¹.

Obrázek 2: Templářští rytíři hrají šachy

Zdroj:

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:KnightsTemplarPlayingChess1283.jpg>

Obrázek 3: Král Oto IV Brandenburský hraje se ženou (1305-1340)

Zdroj: <http://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/cpg848/0021>

⁹ VACÍNOVÁ, Tereza, *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*, Univerzita Jana Amose Komenského, Praha, 2009. s. 100.

¹⁰ Tamtéž. s. 101.

¹¹ Mega Database 2023.

1.2 Slavné osobnosti a šachy

Jan Ámos chválí šachovou hru jako hru ze všech nejdůmyslnější, ale pracnou¹². S oblibou šachy hrával také jeho přítel, malíř Rembrandt van Rijn. Vášnivým hráčem šachu byl Napoleon nebo Vladimír Iljič Uljanov. Než začal navštěvovat kroužek revoluční mládeže, měl sílu kandidáta mistra v šachu¹³. Benjamín Franklin o šachu řekl: „Hra v šachy nás učí, abychom nikdy neztráceli odvalu jen proto, že naše současné postavení vypadá tak špatně.“ „Šach je záležitost příliš vážná na hru a příliš hra na vážnou práci,“ prohlásil zase Gotthold Ephraim Lessing, německý básník a filozof 18. století. Takových citátů světových osobností posledních třech století se dá nalézt nespočetně.

Určitě je také zajímavý fakt, že šachy přitahovaly nejen lidi s bohatou fantazií, jako byl například slavný hudební skladatel, pianista a dirigent Sergej Rachmaninov, ale také osoby s opravdu velmi vysokým IQ. Garry Kasparov, fenomenální ruský mistr světa v letech 1985 až 2002, svého času kandidát na prezidenta Ruska, a současný mistr světa, Magnus Carlsen, mají IQ kolem 190.

Šachy hrál i Albert Einstein a další významní vědci. Jen podle výpisu historických osob, které měly šachy ve velké oblibě, se dá vydedukovat, že na hře v šachy bude něco zajímavého a lákavého.

1.3 Svatí o šachu¹⁴

V roce 2020 vyšel na webu velmi zajímavý článek s názvem: „*O mravnosti hry v šachy*“, který se zabýval mravností šachové hry.

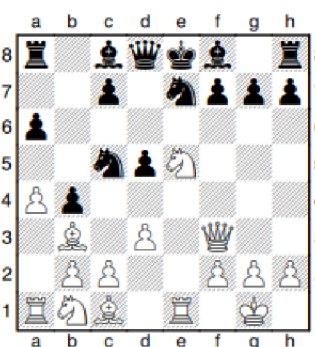
František Saleský (1567-1622), který bývá pokládán za otce moderní spirituality, je rovněž světcem, jehož si oblíbili šachisté. Do jedné z kapitol svého „Úvodu do zbožného života“

Obrázek 4: Šachová partie Einstein – Oppenheimer, Princeton 1933

ALBERT EINSTEIN – ROBERT OPPENHEIMER

Španělská hra, (C78)
Princeton USA, 1933

1.e4 e5 2.Jf3 Jc6 3.Sb5 a6 4.Sa4 b5
5.Sb3 Jf6 6.0-0 Jxe4 7.Ve1 d5 8.a4
b4 9.d3 Jc5 10.Jxe5 Je7 11.Df3

11...f6 (Prohrávající chyba. Správné bylo 11...Se6) 12.Dh5+ g6
13.Jxg6 hxg6 14.Dxh8 Jxb3
15.cxb3 Dd6 16.Sh6 Kd7 17.Sxf8
Sb7 18.Dg7 Ve8 19.Jd2 c5 20.Vad1
a5 21.Jc4 dxc4 22.dxc4 Dxd1
23.Vxd1+ Kc8 24.Sxe7
1-0

Zdroj: Kalendovský, 2012

¹² Citáty převzaty z <https://citaty.net/temata/sach/>. Staženo dne 30.6.2023.

¹³ ЛИНДЕР Исаак Михайлович, Первые русские мастера, Физкультура и спорт, Москва, 1979.

¹⁴ Pokud nebude uvedeno jinak, je tato subkapitola zpracována podle článku O mravnosti hry v šachy, dostupného na: <https://www.vaticannews.va/cs/svet/news/2020-07/o-mravnosti-hry-v-sachy.html>. Staženo 5.5.2022.

(1608), věnované “Kratochvilím a zábavám, a to především těm dovoleným a chvályhodným” totiž zařadil spolu s míčem, kuželkami, hrou v kroužky a s kulečnickem rovněž šachy. Varuje před překročením správné míry, neboť “když se tomu věnuje příliš mnoho času, není to už zábava, nýbrž zaměstnání: duch ani tělo se neosvěžují, nýbrž naopak unavují a otupují. Hraje-li někdo pět či šest hodin v šachy, vstane od hry celý zemdlený a ochablý na duchu”. Za marnivost považoval šachy sv. Bernardin Sienský (1380-1444), který v Perugii a Sieně svým kázáním přitahoval zástupy a vyzýval ženy k veřejnému spalování falešných vlasových přičesků a jiných ozdob, zatímco muži měli na hranici přihodit „kostky, karty, herní stolky, šachy a obdobné věci”. Sv. Bernardin zřejmě viděl v šachu pouze zahálku a zábavu, podobně jako u kostek, u kterých se moc přemýšlet nemusí. Navíc se i šachy jako kostky a třeba vrhcáby daly hrát i o peníze, což z nich dělalo hazard.

Později si však šachová hra našla své příznivce i mezi nejvyšší církevní hierarchií. Za svého osmiletého pontifikátu ji hájil a v církevních kruzích šířil papež Lev X., Giovanni di Lorenzo de' Medici (1475-1521), který nastoupil na Petrův stolec roku 1513. Jeden spis z té doby poznamenává, že „papež Lev opouštěl zápas, když mu hrozila porážka, což dosvědčuje jeho schopnost předvídat, jak se hra vyvine”. Boloňan Ugo Boncompagni, Řehoř XIII. (1502-1585), zvolený papežem po dalších pěti desetiletích (1572), si ještě před biskupským svěcením pojistil dědice v nemanželském synovi Jacopovi (1548-1612), z něhož se stal vášnivý hráč šachu.

Za pontifikátu jeho otce mu byly věnovány traktáty na toto téma, jako byla například čtyřdílná „Hra v šachy doktora Salvia (1570-1640)” (*Il giuoco degli scacchi del dottor Salvio diviso in IV libri*).

Již ve třináctém století spis nazvaný „Morálnost šachovnice” (*Quaedam moralitas de scaccario*), chybně přiřazený papeži Inocencovi III., poučuje o mravním významu této hry. Jeho pravděpodobným autorem je františkán Jan z Walesu, avšak z jiného titulu dílka – „Inocencova mravnost” – plyne jasný odkaz na papeže, který šachovou hru miloval natolik, že šachovnici umístil do svého erbu, čímž mimochodem založil tradici osobních papežských znaků, jež se dochovala dodnes. Svět se podobá „šachovnici, složené z bílých a černých polí upomínajících na dvojí stav – života a smrti, milosti a viny”, uvozuje autor svůj spis. Šachové kameny jsou „lidé tohoto světa, kteří po vytažení z váčku – mateřského lůna – zaujmají různorodé postavení, každé pod jiným jménem.” První je král, který se na šachovnici „pohybuje a bere soupeřovy figury všemi směry, což značí, že král ve všem jedná správně, neopomíjí spravedlnost a v žádném případě neuhýbá z cesty”. Poté přichází královna (či dáma), která poukazuje na moc ženského rodu pohybovat se všemi směry. Věž, která „rovně překračuje celou zemi (tedy šachovnici), jedná vždy spravedlivě a nedává se zkorumpovat”. Skoky jezdců,

opisující písmeno L, středověký pisatel připodobňuje, k „rytířům a zeměpánům, kteří vybírají daně a udílejí spravedlivé tresty, avšak na třetím poli se musí odchýlit, pokud poddané vydírají nespravedlivě“. O střelcích se říká, že zastupují biskupy, což bezprostředně odkazuje k dnešnímu názvu této figury v anglosaských zemích: bishop. A konečně jsou zde pěšci, „chudí této země“, postupující stále dopředu o pouhé jedno pole, což dokládá jejich „jednoduchost a přímost“, která je ovšem zviklána, pokud se jedná o braní. Když totiž pěšec „usiluje o to, aby obdržel něco světského anebo pocty, táhne šikmo, aby křivopřísežnictvím, pochlebováním a lži mohl brát“.

„Účelem hry“, pokračuje středověký autor, „je polapit jednu figuru druhou“. Když hra skončí, kameny se ukládají zpět do váčku, z něhož byly předtím vyňaty. Tomuto gestu, ač nesouvisí se samotnou hrou, pisatel přisuzuje nemalý význam, jelikož se jím ruší „rozdíly mezi králem a chudým pěšcem, protože zde bohatý i chudý ustavičně přebývají spolu“. Ba naopak se často stává, že „král zůstává vespod, kdežto pěšci se dostanou navrch“. Tímto odkazem k evangelnímu podobenství o dělnících na vinici, podle něhož „budou poslední prvními a první posledními“ (Mt 20,1-16), autor uzavírá své mravní ponaučení.

Existuje totiž úzká spojitost mezi pomíchanými šachovými figurami v sáčku a osudem „téměř všech velkých tohoto světa, kteří se po přechodu z této země světa ocitnou níže, než chudí, konečně patřící na Boží světlo“.¹⁵

1.4 Mistrovství v šachu duchovních v Polsku

V Polsku se pravidelně pořádá Šachové mistrovství Polska duchovních¹⁶. Jedná se o katolické kněží a zasvěcené osoby. Hraje se v několika kategoriích podle času na rozmyšlenou na celou partii a podle toho, jestli hrají proti sobě jednotlivci nebo družstva. Jejich patronka je sv. Terezie z Avily. Od roku 2014 pořádají i mezinárodní mistrovství v korespondenčním šachu pro ty, kdo se nemohou zúčastnit osobně. Na jejich stránkách lze nalézt modlitbu za šachisty, která má imprimatur biskupského generálního vikáře. V sekci zahraniční turnaje se dají najít fotky a odkazy na výsledky na šachové turnaje kleriků přímo v Římě či v Petrohradě mezi pravoslavnými.

Na jejich stránkách je uveden i krátký seznam duchovních, kteří se šachu věnovali: Lopez Ruy de Segura, Ponziani Domenico Lorenzo, Saavedra Fernando, Cerutti Joseph (jezuita), Ferron Jean (dominikán). Hlavně první tři jména jsou známá šachistům na celém světě.

¹⁵ COCO, L., *La moralità degli scacchi (O mravnosti hry v šachy)*, L'Osservatore Romano, 2020.

¹⁶ <https://smpd.pl/>. Staženo 23.5.2023.

1.5 Šachy v umění

Šachová hra působí pro nezasvěcené velmi tajemně. V umění se vyskytuje obraz šachové hry člověka s ďáblem.

Ve filmu *Sedmá pečeť* z roku 1957, režirovaném Ingmarem Bergmanem, se popisuje cesta středověkého rytíře Antonia Blocka (Max von Sydow) krajinou postiženou morovou ranou. Zjišťuje také, že pro něj samotného si přišla personifikovaná Smrt. Smrt má ovšem i lidské slabosti a má zlomyslnou radost ze strachu, který v lidech vyvolává. Block nabízí Smrti šachovou partii, aby si prodloužil čas (což je ve skutečnosti předem prohraný boj).

Ve *Faustovi* od Johanna Wolfganga von Goethe se postava Fausta dohodne s ďáblem Mefistofelem. Hra zkoumá témata poznání, pokušení a morálky. Zatímco šachový motiv nemusí být přímo zobrazen, dynamika mezi Faustem a Mefistofelem by mohla být chápána jako metaforická šachová partie.

Na základě této hry namaloval Friedrich August Moritz

Retzsch (1779-1857), který na téma Fausta namaloval 26 obrazů, šachový souboj Fausta s ďáblem, kdy jejich hře přihlíží jeho strážný anděl.

Obrázek je alegorie. Umělec nám předkládá šachovou hru. Nejedná se však o obyčejnou hru. Šachovnice leží na pohřebním sarkofágu, který dává tušit důležitost hry – na život a na smrt. Ze stropu visí dva draci a sledují průběh partie, připraveni vrhnout se na oběť. Pohledný mladík si položil kudrnatou hlavu na ruku a byl zcela ponořen do nerovného boje. Naproti němu je Satan, princ temnoty.

Lev na opěradle židle s tlapou na lebce prozrazuje své záměry – jako řvoucí lev obchází a hledá někoho, koho by sežral (*1Petr 5,8*). Jeho tvář ukazuje mazanost, pýchu a krutost a posměšný úsměv prozrazuje předtuchu vítězství. V pozadí mezi hráči je zářící postava anděla strážného mladého muže.

Hra ještě neskončila. Figurka, zahalená pláštěm, na straně Satana je černý král – Satan. Jeho armáda jde směle do útoku. Černá královna je smyslnot – krásná ženská postava držící v ruce pohár rozkoše. Věže jsou hříchy. Přimo před králem stojí nevěra a šlape na kříž. Pokrytectví s kočičí hlavou drží v pravé ruce nůž za zády a levou se bije do hrudi. Pýcha se jako páv hrdě

Obrázek 5: Faust a Mephisto hrají šachy

Zdroj: <https://www.christies.com/lot/lot-1543688/?intObjectID=1543688>

vzpíná s korunou na hlavě, s roztaženými malými křídly. V ruce drží pytel s penězi a natahuje hrud' pokrytou řády.

Lakomost a žárlivost – po pravici královny si s krabičkou peněz pod paží kouše vlastní ruku. Lenost jako těžké prase sedí na pařezu s rukami svěšenými k zemi. Vášeň – již mimo šachovnici – dokázal mladý muž vyřadit z boje. Hněv je v podobě nafouknutého krocana, pokrytého hroty. Černé postavičky znamenají pochybnosti o věcech víry, kterými Satan mladíka trápí.

Na straně mladého muže (bílé figurky) je jeho duše v podobě krále s křídly. Bílá královna je náboženství – nejmocnější strážkyně duše. Postava plná majestátu s velkými křídly a křížem v ruce. Věže jsou pravda, se štítem a pochodní (po králově pravici) a naděje s kotvou.

Již mimo šachovnici jsou pokora (posedlá Satanem), špatně oblečená s taškou přes rameno, nevinnost v podobě chlapce, který důvěřivě natahuje ruku, a láska – dvě děti vedle sebe s hvězdou mezi hlavou.

Také figurka pokoje (postava s palmovým listem v ruce) je již v rukou Satana, který jej drží ve svých kostnatých prstech.

Smyslnost, nevěra a zlé myšlenky v podobě černých okřídlených monster zuřivě útočí na náboženství, které stojí v obranné pozici proti duši.

Výzdoba sarkofágu ještě více umocňuje atmosféru boje. Postava ženy zakrývající si tvář znamená výčitky svědomí. Pavouk vylézající z rakve znamená smrt, vše pokryje plísní a hnilobou jako pavučina¹⁷.

1.6 Jsou šachy démonská hra?

Šachy v průběhu své dlouhé historie bývaly často trnem v oku různým náboženstvím a byly mnohokrát zakázány¹⁸. Podle článku na gamesever.com byly poprvé zakázány již v roce 650 islámem pro svůj vztah ke gamblerství, a to bylo považované za satanské. V roce 680 je zakázal kanonický kodex zvaný jako Dionýsova kolekce (kánon 50). Egypt zakázal šachy v roce 1005. Lidé, kteří byli nachytáni při této hře, byli zbičováni, a šachovnice a figury byly spáleny. Východní ortodoxní církve zakázala šachy v roce 1093, protože šachy viděla jako bránu k opilství a zhýralosti. Různé další zákazy následovaly ve Francii, Anglii, Rusku, Německu, Itálii. Judaismus uznal šachy v roce 1500 jako regulérní aktivitu pro sobotu. Ve Španělsku byla roku 1550 ustanovena svatá Terezie z Avily patronkou šachu. Šachy byly různě místně zakazovány až do 19. století, například v Massachusetts v roce 1922 bylo zakázáno hrát šachy

¹⁷ <https://smpd.pl/szachy-i-malarstwo/gra-szatana-o-dusze/>. Staženo 6.7.2023.

¹⁸ <https://www.gamesver.com/chess-religion-facts-events-history-bans-sinful-evil/>. Staženo 22.7.2023.

v neděli. V roce 1979 byly zakázány po revoluci v Iránu, ale v roce 1988 byly povoleny s podmínkou, že nebudou interferovat s denními modlitbami a jakýmkoliv hazardem. V Afganistánu je zakázali v roce 1996, protože je to hazard a odtahuje lidi od jejich modliteb. Článků na téma, jestli jsou šachy démonská hra, lze nalézt více, většinou bez konkrétního autorství. Výjimkou je článek protojereje Vladimíra Pučkova z Ukrajiny¹⁹. Zamýšlí se nad zvláštností takové otázky, vždyť šachy jsou dnes běžné jako fotbal a hokej, hrají je děti, penzisté, i v církevních školách se pořádají šachové turnaje. Proč by se tedy měly šachy počítat mezi démonské hry?

Katolická i pravoslavná církev v průběhu historie zakazovala hrát šachy jak jednotlivými příkazy hierarchů, tak někdy i celých synod. V Rusku například tzv. Stohlavový sněm (Стоглавый собор) z roku 1551 šachy zakázal a ten zákaz platí dodnes, protože ho nikdo neodvolal. Na západě Řezenský sněm z roku 1393, svolaný papežem Bonifácem IX., vyjmul šachy ze seznamu zakázaných her. Stohlavový sněm odkazuje na 6. ekumenický koncil, který zakázal křesťanům hry o peníze. Podle Pučkova o to tady jde. Tvrdí, že domino i šachy nebyly vymyšleny jako hazard. Tak proč Stohlavový sněm šachy zakázal?

Mohli být církevní otcové tak nekompetentní, že dali do jednoho pytle hazardní karty, kostky a podobně a šachy? Vzdělání tehdejších biskupů je srovnatelné s dnešním vzděláním seminaristů. Některé další usnesení toho sněmu se také pravoslavnými nedodržují, například zákaz holení brady. A navíc organizátor tohoto sněmu, samotný Ivan Hrozný, sám zemřel za šachovnicí. Autor článku navrhuje následující řešení. Nebrat v úvahu závěry Stohlavého sněmu, které se týkají světského života a kultury. Tvrdí, že jedny pravidla zůstanou v církevním životě navždy, a druhé zůstanou pouze na stránkách knih a doporučuje všem šachy s klidnou duší hrát. Zdůvodňuje to tím, že šachy jsou dnes považovány za volný čas, sport, intelektuální zábavu, filozofii, trénink myšlení, prostě cokoli, ale ne hřích a ne „démonská hra“.

S tímto názorem nelze plně souhlasit. Autor, ač protojerej, rozebírá pouze důvody na papíře, vůbec nehodnotí duchovní stránku věci. Znevažovat církevní otce může být hodně ošemetné. Jak by obstáli dnešní čerství absolventi semináře ve srovnání s otci Stohlavého koncilu po duchovní stránce. A napsat „Hrejte šachy!“ s klidnou duší je z této pozice proto smělé. V Sovětském svazu se šachy masivně rozšířily a nejen ony vytlačily Boha z života lidí. Když se hrál nějaký významný turnaj nebo se v Rusku hrál zápas o mistra světa v šachu, velké

¹⁹ PUCHKOV Vladimir. ПРАВДА ЛИ, ЧТО ШАХМАТЫ – БЕСОВСКАЯ ИГРА? Dostupné na <https://pravlife.org/ru/content/pravda-li-chto-shahmaty-besovskaya-igra>. Staženo 23.7.2023.

demonstrační šachovnice byly zvenčí na budovách a na náměstích davy lidí. Otcové Stohlavého koncilu moc dobře věděli, co dělají.

U šachu nejde jen o čas, který tato hra bere místo například věnování se rodině, ale obecně jde i o obsah a charakter této hry a věcnou stránku hry. Je to podobné jako dnešní počítačové hry, které mají snahu zaujmout své hráče – exorcisté nedoporučují hrát hry typu Clash of Clans, hry s tematikou Harryho Pottera²⁰ či jiných okultních prvků, hry s válečnou tematikou, jde o demony, kteří u těchto her působí. Jednou z her, která výrazně přidala práci exorcistům v USA, bylo Dračí doupě (angl. Dungeons & Dragons). Je to hra, která je v podstatě přípravou na vstup do světa magie, podobně jako Harry Potter, a kterou kněží velmi kritizovali.²¹

Velmi zajímavý článek s názvem „Měli by křesťané hrát šachy“ se objevil v roce 2013 na baptistických stránkách²². V šachu není násilí jako ve fotbale, rugby, proto v nich křesťané nevidí žádné nebezpečí.

Podle bible bychom se měli odlišovat od pohanů, citují mnoho odkazů z listů svatého Pavla, čemu všemu by se křesťané neměli věnovat. Měli by opustit starého člověka a stát se novým. Křesťané by měli být opatrní na vše, co může být nebezpečné pro jejich duchovní život. Například v listě Efezanům se píše: „Nepodílejte se na neúčinných skutcích tmy, naopak je nazývejte pravým jménem (Ef 5,11).“ V prvním listě Soluňanům se praví: „...zlého se chraňte v každé podobě (ISol 5,22)“. V listě Filipánům: „...v ničem se nedejte ovládat tížadostí ani ješitností, nýbrž v pokoře pokládejte jeden druhého za přednějšího než sebe (Flp 2,3).“ A právě v tomto je velké nebezpečí šachu.

Šachy jsou podle článku válka v miniatuře a jsou brány jako příprava na válku. (Může v nich být nejspíš přítomen duch války a duch smrti - pozn. autora.) Šachy jsou o poražení někoho jiného, o využití jeho slabostí a o jeho ponížení. Hra nemá nic společného s křesťanstvím, křesťanským charakterem atd. Nejde o to pomáhat druhým růst a vyhrávat a přemáhat překážky, což bychom jako křesťané měli dělat. Nelze se věnovat něčemu, co nám nepomáhá duchovně růst (a existují důkazy, že to dělá pravý opak), neprospívá nám ani druhým v každodenních povinnostech. Vynálezcem hry není Bůh a to, jak se na to On dívá, se nejspíš dozvíme až na věčnosti.

²⁰ <https://nationalpost.com/news/world/worlds-top-exorcist-saw-the-devil-in-harry-potter-yoga-and-thousands-of-middle-aged-middle-class-women>. Staženo 4.8.2023.

²¹ https://dangerousminds.net/comments/baptist_exorcist_explains_why_playing_dungeons_dragons. Staženo 4.8.2023.

²² <http://www.e-hope4all.info/should-christians-play-chess/>. Staženo 4.8.2023.

Často to může být ztráta drahocenného času, který lze mnohem lépe využít k tomu, abychom udělali něco užitečného pro své bližní, rodinu nebo společnost. Dnes svou šachovou kariéru považuje autor za ztrátu dvaceti let rodinného a profesního života.

Naše jediná soutěžení by měla být se sebou samými, ne s našimi přáteli, sousedy atd. Nejsou to naši nepřátelé. Satan je náš nepřítel. Měli bychom se snažit pomoci jim být vítězi, a ne se snažit využívat jejich slabostí, nepozornosti či nedokonalosti.

Konkurenční myšlení je charakteristické pro tělo. Nejsme v závodě na 100 metrů s jedním vítězem. Jsme ve velkém maratonu, kde je potřeba dokončit závod a pomoci ostatním udělat totéž. Nemůžeme a neměli bychom používat žádné sabotáže, taktiky apod., abychom zabránili ostatním ve výhře, jako když jsme se učili hrát šachy.

Můžeme skutečně růst, aniž bychom soutěžili s ostatními? Ježíš je příkladem toho, že je to možné. Enoch, Eliáš, Elizeus, Jan Křtitel a mnoho dalších jsou příklady úspěšných životů, úspěchu měřeného Božími měřítky. To, co se naučíte hraním šachů, se můžete také naučit mnohem lepšími, nevinnějšími a požehnanějšími způsoby.

1.7 Hráli šachy s duchem

Několik světových šachistů, vždy šlo o mistry světa nebo alespoň o vyzyvatele, tvrdilo, že hráli šachovou partii s určitým duchem. Oni na šachovnici udělali svůj tah a soupeř, který se představil jako Abd-al-Kásim, zakladatel šachu. Botvinnik, Korchnoi, Karpov i Fischer s ním prohráli vždy ve 20. tahu. Jediný Fischer po dvaceti letech vzal revanš a zvítězil černými ve 36. tahu. První partie se hrála v roce 1956, poslední v roce 1991²³. Vzhledem k učení katolické církve je jasné, že dotyční hráči nehráli s duší zakladatele šachu, ale s démonem. O tom, jestli může Satan poslat zavrženou duši z pekla na Zem, aby zde nějak škodila, magisterium ještě nerozhodlo. Ať je to tak nebo tak, je evidentní, že se zde zapojily síly padlých andělů.

²³ <https://www.kafe.cz/zabava/hral-jsem-sachy-s-duchem-verte-mi-32098.html>. Staženo 14.8.2023.

1.8 „Ježíš dohrál šachovou partii za mě“

5. 3. 2023 vyšel ve slovenských Katolických novinách²⁴ delší rozhovor s kapucínem otcem Peterem Vicanem s názvem „Ježíš dohrál šachovou partii za mě“. Obrázek 6

Otec vypráví, že šachy hrál od dětství, protože měl rád logiku, matematiku a kombinatoriku a navíc hru mohl silně ovlivnit svými dovednostmi. (To je jeden z hlavních argumentů, proč děti šachy baví – není zde náhoda hodů kostkou jako v Člověče, nezlob se.)

Soutěžně hrál šachy za Novú Baňu a Žarnovicu, na gymnáziu dokonce měli šachy jako nepovinný předmět. Na mistrovství Slovenska středních škol skončili na 4. místě, kdy před nimi skončili „jiné mozgy“, jak píše (pravděpodobně družstva složená z hráčů velkých šachových center v Bratislavě, Prešově, Košicích a Žilině, odkud se rekrutovali mládežnickí reprezentanti Slovenska).

Po gymnáziu na studiích rozehrál svůj nejtěžší šachový turnaj, i když si to ještě tenkrát neuvědomoval: „Představoval jsem si lehký život. Chtěl jsem mít moc, dům, auto, peníze, ale chtěl jsem to rychle.“ Na černých políčkách se objevily sázkové kanceláře a tikety: „Myslel jsem si, že podobně jako v šachu to funguje i se sázením. Nikdy jsem nehrál automaty, ale tipoval jsem zápasy, protože se mi zdálo, že svým umem a vědomostmi můžu hru ovlivnit a vyhrát peníze, že to není jen o náhodě.“

Že to nedopadlo dobře asi není překvapivé. Rozpadly se mu všechny vztahy, lidem kolem sebe lhal a dluhy vystoupaly na několik stovek tisíc slovenských korun. V mylném přesvědčení, že na Zemi bude lépe bez něj, vylezl na skálu, ale lekl se a utekl. To byl určitě první velký Boží zásah do jeho života. Rodiče ho po této události přivedli ke zpovědi, ale tento šachový turnaj trval ještě dalších šest let. Spadl až na samé dno, stal se bezdomovcem v pražských ulicích. Na Štědrý den v roce 1996 se stal přímým účastníkem podobenství o marnotratném synovi (Lk 15,11-32). Na úplném dně zavolal svému otci. Reakce otce jej velmi překvapila, otec mu do telefonu řekl: „Už jsi tu měl být.“ Čekal výčitky, několik měsíců se jim neozval, nevěděli, jestli ještě vůbec žije. Sedl na vlak a vrátil se domů.

Obrázek 6: o. Peter Vican

Zdroj:

<https://www.katolickenoviny.sk/archiv/category/2023/article/cislo-9-2023.xhtml>

²⁴ ŠIMONIČOVÁ, Monika. *Ježíš dohrál šachovou partiu za mňa*. Katolícke noviny. 2005. s. 16–17.

I když ho to táhlo zpátky do Prahy, Bůh mu posílal ty správné lidi, pomohli mu najít práci, vzali jej do svého společenství. Jak píše, v kostele se cítil velmi dobře. Poslouchal svědectví lidí, kteří měli Ježíše ve svém životě na prvním místě.

Na Štědrý den roku 2003 uskutečnil generální zpověď. „Spadli ze mě velké kameny“. Svěřil svoji partii Ježíši a stal se pouhým pěšcem, nejslabší figurkou na šachovnici, ale s velkým potenciálem. Když se mu podaří přejít celou šachovnici až na poslední řadu, může se z něj stát nejsilnější figura na šachovnici. Řekl: „Ať mě Ježíš promění, na co chce.“

A Pán Ježíš bývalého gamblera proměnil v kapucinského kněze, který inspirovaný otcem Piem rád zpovídá, jezdívá do Medžugorje a pomáhá lidem s podobnými problémy, pracuje v programu „12 kroků pro anonymní alkoholiky, narkomany a gamblery“. Letos je to 20 let od jeho obrácení.

1.9 Mohou šachy pomoci při řízení velké farnosti? ²⁵

Farnost je řízená především milostmi, ty mají specifické zákonitosti. Lidská srdce se chovají naštěstí nelogicky, ne podle scénáře. V rozhovoru s panem farářem zaznělo, že řídit farnost může být někdy jako hrát šachy. U šachové partie se často objevují nečekané tahy a zvraty na šachovnici, na které hráči musí reagovat.

Na otázku, jestli je více kněží, kteří mají rádi šachy jako on, odpovídá: „Byl (ještě žije a hraje šachy) brazilský velmistr Henrique Mecking, který byl nejdříve velmistrem, a pak se stal knězem.“ (Mecking byl v 70. letech hráč světové extra třídy, v roce 1979 vážně onemocněl a během 12letého léčení konvertoval ke katolické církvi, podle jeho slov tomu vděčí za své uzdravení.) Otec Volný byl v dobách své největší šachové slávy hráčem první výkonnostní třídy, takže podle svých slov již něco uměl. (V 70. letech hrávali hráči první třídy druhé nejvyšší šachové soutěže družstev v Československu, pozn. autora.)

Na otázku, jak uplatňujete šachy ve svém farářském životě, odpověděl, že hodně, a dále vysvětluje: „No, hodně, protože řídit takový kolos, jako je jablunkovská farnost, to vyžaduje logistiku, a je to i s tou logikou spojené. Jde o to dát správné lidi na správná místa. To je důležité, aby každý člověk dělal svou práci rád, s láskou a viděl v tom smysl svého konání, že? Protože když dáme nesprávného člověka do nesprávné pozice, tak ho to nebaví, obtěžuje ho to a nedělá to rád.“

„Jakmile se člověk stane křesťanem, tak z toho vyplývá spousta povinností. Takový člověk je bohatší než lidé nepokřtění a vyplývá z toho i spousta návazností, které ze křtu vyplývají.“ Na

²⁵ Jedná se o rozhovor s farářem jablunkovské farnosti o. Alfredem Volným nahraný na diktafon.

připomínku, že ze křtu vyplývá i obrovský přínos pro člověka v duchovním životě a štěstí, odpovídá: „No, určitě, i to vítězství v partii, člověk vnímá radost, že někoho porazil, zvítězil, což se mi při hře proti počítačům nikdy nestalo. Prostě při výhře nebo prohře s počítačem jsem neměl ani smutek, ani radost, protože počítač nemá duši. Hrát s člověkem je naprosto něco rozdílného než hrát s počítačem.“

Dá se říci, že to obecně můžeme zobecnit na sport, kdy se na trati dva atleti férově porovnávají, a ten, který zvítězí, má velmi dobrý pocit? „Pocit štěstí a ten druhý musí uznat, že ten byl lepší. Je to jako v šachu. Naplňuje to člověka.“

Šachy asi s tím souvisí, když atlet – to je svalová aktivita, svalové vítězství, takové, že je dobrý ve svalech, kdežto šachista je asi dobrý v mozku, v uvažování. „Šachista je souhrn i strategického myšlení, i duševního myšlení, že, tam je zahrnutý komplexní člověk.“

2 Náhled do dějin spirituality s pohledem na sport

Katechismus katolického náboženství²⁶ kardinála Tomáška začíná otázkou: „K čemu jsme na světě?“ Odpověď je neuvěřitelně jednoduchá: „Jsme na světě, abychom sloužili Bohu a po smrti se dostali do nebe.“ V odpovědi na druhou otázku kardinál Tomášek vysvětluje, co se skrývá za pojmem sloužit Bohu. Obecným závěrem je, že nemáme lpět pouze na věcech materiálních, viditelných, na životě pozemském, ale měli bychom myslet na budoucnost, která nezadržitelně nastane v momentě naší tělesní smrti zde na zemi. Jak napsal svatý Augustin: „*Stvořil jsi nás, Bože, pro sebe a nepokojné je srdce naše, dokud nespočine v Tobě*“²⁷. Pán Ježíš v Matoušově evangeliu říká: „*Hledejte nejprve království Boží a jeho spravedlnost, a ostatní všechno Vám bude přidáno.*“ (Mt 6,33) Nebo o něco později: „*Co prospěje člověku, i kdyby celý svět získal, ale ztratil život (věčný)?*“ (Mt 16,26)

Jak do tohoto obrazu zapadá sport? Definice sportu jsou různé podobně popisující sport jako určitou lidskou aktivitu (většinou fyzickou) s předem danými pravidly, kdy výsledky je možno mezi sebou porovnávat²⁸. To ze sportu vylučuje například válku.

2.1 Období řeckého primátu

Sport je mnohem starší než křesťanství. Homér v Iliadě zmiňuje atletické soutěže, které se konaly pohřebních slavností k počtě Patrokla. Píše o závodech vozatajů, závodech v chůzi, boxu, zápasu a vrhu diskem²⁹.

V Odysseji Homér popisuje sport jako zábavu v Odysseově paláci. O Penelopinu ruku se zájemci přeli v boxu a ve střelbě lukem³⁰.

Pokud se toto provozovalo v mýtické době řecké, počátek musí být mnoho tisíciletí dříve. Nejstarší známá zmínka o sportu v lidské historii se datuje do starověké Mezopotámie, konkrétně do doby kolem 3000 před Kristem. Dotyčný sport je známý jako „cirit“, také označovaný jako „jereed“ nebo „házení oštěpem“.

Cirit byl soutěžní jezdecký sport, který hrály starověké turkické kmeny ve Střední Asii a později jej přijaly i jiné kultury, včetně Chetitů a Asyřanů. Zahrnovalo to jezdce na koních, kteří po sobě házeli oštěpy a snažili se vyhnout zásahu. Hra vyžadovala zručnost, obratnost a jezdecké umění.

²⁶ TOMÁŠEK, František, *Katechismus katolického náboženství*, Dědictví Svatováclavské, Praha, 1957. s. 6.

²⁷ AUGUSTIN, *Vyznání*, Karmelitánské nakladatelství, Praha, 2019. I,1.

²⁸ např. <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sport>.

²⁹ Ilias, zpěv 23., řádky 257–910.

³⁰ Odyssea, zpěv 8., řádky 94-368.

Důkazy cirtu byly nalezeny prostřednictvím archeologických objevů a starověkých spisů. Například klínopisné tabulky ze starověké Mezopotámie zmiňují tento sport a starověké reliéfy a sochy zobrazují scény jezdců na koních zapojených do hry³¹.

V dějepise na základních školách v dobách, kdy „převládající“ světonázor byl materialismus a Prahu ještě osvobodila Rudá armáda, se učilo, že sport vznikl jako fyzická příprava na lov a boj. Tato ušlechtilá myšlenka byla záhy zneužita k hazardu sázení na výsledky. Nejstarší zmínku o sázení nalezneme u Hesioda v naučné básni *Práce a dni*³². Nepotvrzená informace říká, že i na Olympijských hrách konaných od 8. století před Kristem bylo sázení velmi populární.

Propojení sportu a hazardu určitě není z Ducha Svatého. Jak je to se samotným sportem, je mnohem komplikovanější. Tužení těl pomocí cvičení je něco jiného než sport.

V dobách reálného socialismu ani jiný názor na sport být nemohl, duchovní hodnoty se neuznávaly. Jak píše Veselý³³, takový názor na sport a jeho smysl jako přípravu na boj, se obecně zastával ještě v 19. století, avšak současní autoři dokazují, že původ her souvisí především s náboženským rozměrem člověka. Slovo „především“ v předchozí větě překlápí smysl sportu z materiálního významu na význam duchovní, ale při sledování třeba současných Olympijských her či mistrovství světa ve fotbale vidíme mnoho sportovců, kteří před výkony přímo před kamerami dělají své „rituálky“ mnohdy s mocnou podporou podpůrných týmu v hledišti či jinde. Wikipedie (bez citace zdroje) uvádí, že „*prvním ze zdrojů, ze kterých se sport vyvinul, je podle historiků potřeba výcviku armád, která vyústila v nejrůznější hry a soutěže zaměřené na bojové dovednosti a na fyzickou zdatnost (zápas, lukostřelba, jízda na koni). Druhým zdrojem jsou rituální aktivity, kdy byla určitá forma soutěže prováděna jako součást obětního rituálu nebo rituálu předpovídání budoucnosti – do první kategorie patří řecké olympijské soutěže, do druhé kategorie mayské obřadní míčové hry*“.³⁴

Podle Pfitznera³⁵ spojení her s kulty božstev je evidentní z pohledu etiologických legend, které se o nich vyprávěly, ale především se způsoby, jakými byly prováděny. Kischnick³⁶ zmiňuje při hrách možnosti duchovních zážitků.

³¹ Srov. CROWTHER, Nigel B, *Sport in Ancient Times*. Conn.Praeger Publishers, 2007.

³² HÉSIODOS, *Práce a dny*. Praha: Svoboda, 1990.

³³ SVOBODA, Vojtěch, *Sport jako teologická výzva*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2019, s. 9.

³⁴ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Sport>. Staženo 15.8.2023.

³⁵ PFITZNER, Victor, *Paul and the Agon Motif*, Netherlands, Brill, 1967, s. 19.

³⁶ KISCHNICK, Rudolf, *Tělesná cvičení a rozvoj vědomí*, Sophia, Bratislava, 2000, s. 148.

O náboženském smyslu her na různých kontinentech u původních kultur se zmiňuje mnoho autorů. Ellis³⁷ píše, že „plný náboženský rozměr je obecným rysem původních Američanů“. Konkrétně uvádí hru podobnou dnešnímu lakrosu u indiánů kmene Cherokee. Jinde ve svém díle popisuje Mayskou hru s míčem, kdy míč symbolizoval slunce a hrací plocha naši galaxii³⁸. Vzhledem k odlišnému vnímání smrti si vítěz vysloužil odměnu v podobě možnosti opustit tento svět rituálním odnětím hlavy. Guttman³⁹ píše o posvátných hrách u kmene Apačů. O zvláštní a významné pozici, jakou měli sporty v náboženských slavnostech druidů, píše Heckerton⁴⁰. Guttman ve své další knize píše o posvátném charakteru her v Africe v Súdánu, kde kmen Nibu pořádal rituální zápasnické turnaje⁴¹. Co se týká Indie uvádí text z Rámájámy o sportovních kláních konaných již před 3000 lety. V Číně se v šestém století před Kristem provozovala míčová hra Curu podobná dnešnímu fotbalu, kdy hrací plocha symbolizovala Zemi, míč některé z nebeských těles a hráči znázorňovali různá znamení Zodiaku⁴².

Evropská civilizace vychází z modelu Řecké civilizace. Řekové měli odlišný způsob myšlení od například Hebrejů. Proto by bylo logické se podívat, jak to vypadalo s hrami v Řecku, od nichž převzali jejich sportovní hry Římané a skrze římské impérium se rozšířili skoro do celé Evropy.

V životě Řeků (samozřejmě svobodných) zaujímaly veřejné hry centrální pozici. Jak bylo řečeno výše, první zmínky o sportu v Řecku pocházejí z doby kolem osmého století před Kristem, kdy Homér jasně rozlišuje mezi sportem a vojenským výcvikem. Pfitzner píše o tom, že jednotlivé místní festivaly i atletické hry se konaly pod patronátem a ochranou božstva, jehož uctění a službě bylo celé shromáždění zasvěceno⁴³. Podle Harveye je spojení řeckých her a náboženských rituálů zřejmé zejména na příkladu olympijských her⁴⁴. Olympie, kde se tyto hry konaly, byla od roku 1000 před Kristem Diovou svatyní a soutěže byly organizovány na počest tohoto božstva⁴⁵. Na počátku byly hry pouze jednodenní a sestávaly se z náboženských rituálů a jediné disciplíny – běhu na jeden stadion⁴⁶. Postupně přibývaly další

³⁷ ELLIS, Robert, *The Games People Play*, Wipf and Stock, 2014, s. 6.

³⁸ Tamtéž. s. 5.

³⁹ GUTTMAN, Allen, *A Whole New Ball Game*, University of Massachusetts Press, 2004.

⁴⁰ HECKETHORN, Charles W., *The Secret Societies of All Ages & Countries*, Cosimo Classics, 2011, s. 105-106.

⁴¹ GUTTMAN, Allen. *Sports: The First Five Millennia*. University of Massachusetts Press, 2004. s. 9-11.

⁴² Tamtéž s. 40.

⁴³ PFITZNER, Victor. *Paul and the Agon Motif*, Netherlands, Brill, 1967, s. 19.

⁴⁴ HARVEY, Lincoln. *A Brief Theology of Sport*. SCM Press, 2014, s. 13.

⁴⁵ ELLIS, Robert, *The Games People Play*, Wipf and Stock, 2014, s. 7.

⁴⁶ KISCHNICK, Rudolf, *Tělesná cvičení a rozvoj vědomí*, Sophia, Bratislava, 2000, s. 108.

a další disciplíny a narůstala i jejich délka až na pět až šest dnů. Podle Dovadila úvodní a závěrečný den her byl vždy zasvěcen obětem Diovi⁴⁷.

Římské sportování drsně shrnuje ve svém díle Kischnick⁴⁸: „*Když se v Řecku slavily Olympijské hry, bylo božství do člověka vtahováno.*“ My křesťané víme, kdo byli antičtí bohové. Tertulián píše: „*Pohanští bohové jsou rovněž démony*“. Pohanští, nejenom řečtí a římské.

Justýn Mučedník, další raně křesťanský spisovatel a apologista, ve svém díle "První apologie" hovoří o pohanských bozích jako o démonických bytostech⁴⁹. V této apologii, kterou napsal ve 2. století, se Justin Mučedník snaží obhájit křesťanství před pohanskou kritikou a ukázat, že pohanští bohové jsou ve skutečnosti démony.

Justin Mučedník tvrdí, že pohanské božstvo je pouze iluzorní a že pohané, kteří jim slouží, se ve skutečnosti obrací na démony. Věří, že démony zaujímají roli falešných bohů a zavádějí lidi od pravého Boha (odst. 5). Justin tvrdí, že pohanští bohové jsou vytvořeni lidskou představivostí a jsou ve skutečnosti duchovními bytostmi. Démony manipulují s pohanstvím a využívají toho, že lidé jim věří a slouží jim. Justýn popisuje, jak démony sebe prezentují jako božstva a jak lidé na ně reagují modloslužbou. Justin tvrdí, že pohané jsou zapleteni s démony a jsou v jejich moci, zatímco křesťané se odvracejí od modloslužby a uctívají jediného pravého Boha (odst. 9).

Justin Mučedník používá tento argument k ospravedlnění křesťanského postoje, že jediným skutečným Bohem je ten, který je zjeven v Bibli a kterého křesťané uctívají. Podle Justina je křesťanství jedinou pravou náboženskou cestou, zatímco pohané jsou podvedeni démony, kteří se vydávají za bohy.

Je třeba poznamenat, že Justin Mučedník je jedním z mnoha raně křesťanských spisovatelů, kteří používali podobnou argumentaci proti pohanům a jejich božstvům. Tento názor byl běžný v křesťanské apologetice té doby a odráží vztah křesťanů k pohanství a jejich snahu o obrácení pohanů na křesťanství.

Takže o jaké vtahování jde? Nejde v podstatě o zasvěcování se démonům? Pohled na dnešní potetované sportovce tento názor jenom potvrzuje. Nezapomínejme ale i na to, že tento obecný pohled nesmí nikdy zastínit individuálně nezaměnitelné člověka. Například pokud zneužívá Petr, neznamená, že musí zneužívat i Pavel.

⁴⁷ DOVALIL, Josef, *Olympismus*, Olympia, Praha, 2004, s. 25.

⁴⁸ KISCHNICK, Rudolf, *Tělesná cvičení a rozvoj vědomí*, Sophia, Bratislava, 2000, s. 105.

⁴⁹ SUŠIL, František. „Sv. Justina, filosofa mučenika, Obrana I. k Antonínovi Píovi.“, Kněhtiskárna Cyrillo-Methodějské, Praha, 1874, odst. 5 a 9.

2.2 Římské „sportování“

Harvey píše⁵⁰, že v rámci římského polyteismu víme o stovkách více či méně důležitých bohů a každá rodina uctívala své vlastní osobní duchy (*Lares Familiares*) na svých rodinných oltářích. Navíc s asimilací dalších pohanských národů podle principu *Pax deorum* (Mír bohů) Řím přijímal za své i jejich bohy těchto podrobených národů, takže počet římských „bohů“ neustále rostl. Vrcholem bylo prohlášení samotného císaře bohem.

Titul "římský císař" byl v průběhu dějin udělován různým panovníkům a změny v náboženských přesvědčeních a praktikách se měnily v průběhu času. Existuje několik historických událostí a období, kdy byli římscí císaři prohlašováni za bohy, a zde jsou některé z nich:

Augustus (63 před Kristem - 14 po Kristu): Augustus, první římský císař, byl jedním z prvních, kdo byl prohlášen za boha během svého života. Po jeho smrti byl zřízen kult božského Augusta, který byl spojen s uctíváním a obětováním božskému císaři.

Caligula (12 - 41 po Kristu): Caligula byl známý svým silným přesvědčením, že je bohem. Během svého krátkého panování nařídil, aby byly jeho sochy umístěny v chrámech a zavedl kult sebe samého.

Domicián (51 - 96): Domicián se také prohlašoval za boha a vyžadoval, aby ho lidé uctívali jako boha. Byl znám svou autoritativní vládou a perzekucí křesťanů.

Commodus (161 - 192): Commodus se nechal označovat jako "Hérakles Romanus" (římský Hérakles) a věřil, že je reinkarnací slavného řeckého hrdiny Hérakla. Během svého panování si oblíbil gladiátorské zápasy a prohlašoval se za boha gladiátorů.

Prohlašování římských císařů za bohy se lišilo v závislosti na jejich vlastních ambicích, politických okolnostech a přesvědčeních v daném historickém období. Tyto prohlášení měly často politický a náboženský charakter a sloužily k upevnění a legitimitě jejich vlády.

Z charakteru her v antickém Římě je zřejmý jejich posvátný charakter⁵¹. Carcopino⁵² hovoří o koňských dostizích, kdy vítězný kůň byl dekapitován a jeho krev byla nabídnuta nejvyššímu knězi a pannám vestálkám k rituálnímu použití nebo o rybářských závodech, kdy byl vítězný úlovek slavnostně obětován bohům na Vulkánské skále.

⁵⁰ HARVEY, Lincoln. *A Brief Theology of Sport*. SCM Press, 2014, s. 16.

⁵¹ SVOBODA, Vojtěch, *Sport jako teologická výzva*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2019, s. 17.

⁵² CARCOPINO, Jerome, *Daily Life in Ancient Rome: The People and the City at the Height of the Empire*. Yale University Press. 2003, s. 206-207.

Vrcholem (zvrácenosti) her se postupně staly hry známé jako *Munera*, což byly gladiátorské zápasy i ve formě například imitace námořních bitev. Tyto hry mohly trvat i několik dnů s návštěvností až kolem 50 000 diváků. Harvey dokládá účast 11 000 gladiátorů na jedněch hrách⁵³.

Gladiátoři byli speciálně cvičeni a trénováni k boji jak s divokými zvířaty, tak s lidskými protivníky. Pokud souboje přežili, čelili rozhodnutí o svém životě nebo smrti ze strany vládce⁵⁴. *Munera* většinou trvala jeden den a měla stálý harmonogram. V první ranní části zvané *venationes* byly divákům předváděná zajatá exotická zvířata (sloni, krokodýli, žirafy apod.), jejich lov a porážky. Na hrách v Pomejích roku 55 př. Kr. bylo možno spatřit pobití 1000 lvů a leopardů. Smyslem bylo ukázat císařovu moc nad přírodou a přiblížit krutost přírody a síly, se kterými se musí říše při rozšiřování utkávat.

Po této ranní fázi následovaly veřejné popravy. Odsouzení znázorňovali postavy starověkých mýtů o soupeřících bozích a byli usmrcováni, kastrováni atp. podle dějové linie konkrétních příběhů. Tato část byla protkána náboženskými rituály a mystickými prvky⁵⁵.

Všechny tyto lidské a zvířecí oběti byly zasvěcovány antickým bohům (čili démonům). V případě gladiátorských her se hry konaly v amfiteátrech, jako bylo například Koloseum v Římě. Tyto zápasy byly často zasvěcovány bohu Jupiterovi nebo bohu Marsovi, který byl spojen s válečnými aspekty. Před zahájením her se konaly obřady, které zahrnovaly obětiny a modlitby bohům. Zabití gladiátorů na aréně bylo vnímáno jako oběť bohům, která přinášela jejich přízeň a ochranu.

Co se týče poprav, někdy byly prováděny za účelem uctění bohů nebo uspokojení náboženských rituálů. Například popravy odsouzených vězňů nebo otroků mohly být prováděny v rámci náboženských obřadů, které byly zasvěcovány různým bohům, v závislosti na okolnostech a kontextu dané události.

Je důležité poznamenat, že zasvěcování nebo spojování poprav a gladiátorských her s náboženstvím bylo součástí starověké římské kultury a chápání. Nicméně ne všechny popravy byly spojeny s náboženskými obřady a někteří lidé se tomuto aspektu odporovali. Názory a praxe se také mohly lišit v průběhu času a mezi různými oblastmi římské říše.

⁵³ HARVEY, Lincoln. *A Brief Theology of Sport*. SCM Press, 2014, s. 19.

⁵⁴ MATTHEWS, Rupert, *The Age of Gladiators: Savagery and Spectacle in Ancient Rome*, Arcturus, 2019.

⁵⁵ HARVEY, Lincoln. *A Brief Theology of Sport*. SCM Press, 2014, s. 19.

Nejautentičtější doklady tohoto máme u děl současníků takových her antického spisovatele a historika Suetonia⁵⁶ v jeho díle „Životy dvanácti císařů“ (*De vita Caesarum*) a také Tacita⁵⁷ v jeho historických spisech, zejména v díle „Annály“ (*Annales*).

Suetonius se ve svém díle zabývá životy a vládou dvanácti římských císařů, a to včetně jejich náboženských praktik a zasvěcování bohům. V rámci popisu jednotlivých císařů se může dočíst o jejich vztahu k náboženství a jejich zapojení do různých náboženských obřadů, včetně poprav a gladiátorských her. Suetonius poskytuje detailní informace o jejich náboženských praktikách (zneužívání, zasvěcování bohyni plodnosti apod.) a víře většinou hlavně v samy sebe.

Tacitus, další významný římský historik, ve svém díle „Annály“ popisuje události a vládu římských císařů. V této historické práci se může nalézt zmínka o popravách, gladiátorských hrách a jejich spojení s náboženskými obřady.

Je třeba poznamenat, že Suetonius a Tacitus nejsou jedinými autory, kteří se zabývali tímto tématem. Existují i další starověcí spisovatelé a historikové, kteří ve svých dílech popisují různé aspekty římské kultury a náboženství, včetně spojení poprav a gladiátorských her s náboženskými rituály.

2.3 Biblický pohled

V Bibli odkazy na sport nejsou příliš časté, avšak apoštol Pavel ve svých textech se na sport často odkazuje⁵⁸. Pavel tyto odkazy používá jako metafory, porovnává chování atletů a křesťanů. Pokouší se vzbudit u křesťanů stejný zápal pro Krista, jako měli řečtí a římscí sportovci pro své disciplíny. V Pavlových textech ztrácí původně atletické názvosloví svůj význam a slouží k označení křesťanského spirituálního klání.

Pavel se velmi často odkazuje na běh⁵⁹, protože pro jeho dokončení je zapotřebí někdy dost velké výdrže. Vytrvalost, dříve chápána s odkazem na atleta, označuje v apoštolských textech především neústupnost při překonávání překážek ve všech dimenzích křesťanského života⁶⁰. V listu Židům (*Žd* 12,1-2), který se dnes již apoštolu Pavlovi nepřipisuje, nacházíme: „a vytrvejme v běhu, jak je nám uloženo, s pohledem upřeným na Ježíše.“ Na tomto místě a také v listě Filipánům (*Flp* 3,14) je odkazováno na cíl. Pokud chtěl v Řecku běžec při závodech

⁵⁶ SÜETONIUS, Gaius Tranquillus, *Životopisy dvanácti císařů spolu se zlomky jeho spisu O významných literátech*. Svoboda, Praha, 1998.

⁵⁷ TACITUS, Publius Cornelius, NEUHÖFER, Rudolf, ed. *Výbor z Tacitových annalů*, TACITUS. The Annals (From the Passing of the Divine Augustus), Česká grafická Unie, Praha, 1924.

⁵⁸ *1Kor, Gal, Flp, 1. a 2. Tim.*

⁵⁹ *1Kor 9,24, Gal 2,2, Flp 2,16, 2Tim 4,7.*

⁶⁰ SVOBODA, Vojtěch, *Sport jako teologická výzva*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2019, s. 24.

běžet rovně, musel mít upřeny oči na nějaký pevný bod, pravděpodobně tam nebyly nalajnovány závodní dráhy. Takovou funkci měly sloupky se značkou v cíli. Takovou cílovou značkou, na kterou mají křesťané upírat oči při svém běhu, je právě Ježíš Kristus.

Vzhledem k povaze řecko-římské společnosti bylo hlavním heslem atletů dnes poněkud neolympijské, že není důležité se zúčastnit, ale zvítězit. Na to naráží apoštol Pavel v 9. kapitole prvního listu Korint'ánům (*IKor* 9,24-25): „Nevíte snad, že ti, kteří běží na závodní dráze, běží sice všichni, ale jen jeden dostane cenu? Běžte tak, abyste ji získali! Každý závodník se podrobuje všestranné kázni. Oni to podstupují pro pomíjitelný věnec, my však pro věnec nepomíjitelný.“ Původně čistě atletické pojmy ztrácí v Pavlových textech svůj prvotní význam a slouží k označení spirituálního klání. V dalším verši dává svůj vlastní příklad. Pavlovo duchovní úsilí se dá charakterizovat jako stálá a tvrdá kázeň, která se dá vnímat jako strhující příklad pro ty, kterým káže evangelium⁶¹.

Hned v následující 10. kapitole je potvrzení toho, co o něco později zdůrazňovali církevní otcové. Pavel píše, že pohanští Bohové neexistují, ale zlí duchové (démoni) ano. Pavel píše: „to, co pohané obětují, obětují démonům, a ne Bohu.“ Z toho vyplývá, že pokud jsou sportovní klání zasvěceny řecko-římským bohům a sportovci do sebe vtahují božství, znamená to vlastně zasvěcení démonům.

2.4 Ranně křesťanský pohled

Podobně jako Pavel používali někteří církevní otcové metafory z prostředí sportovních, většinou atletických, soutěží pro ilustraci duchovního zápolení. Avšak jak již bylo výše uvedeno, tvrdě kritizovali pohanské bohy jako demony. Pokud byly sporty/hry spojeny s vražděním lidí, byly naprosto odsuzovány. „Můžeme-li tvrdit, že je nám dovolena krutost, bezbožnost, zvířecost, jen do amfiteátru klidně jděme,“ jak praví Tertulián⁶².

Mezi nejčastější důvody kritiky sportu jako takového (ne gladiátorských a podobných klání) byla idolatrie, ničení těla, nahota a filozofické dědictví. První z důvodů prvokřesťanské kritiky sportu je jasný – je to úzké spojení s kulty božstev a později císaře. Nejprve kult božstev, později kult říše ztělesněný osobou císaře. Sport za dva tisíce let prošel určitou přeměnou. K těmto kultům se přidal ještě kult oslavy člověka. Proto panuje mezi profesionálním sportem

⁶¹ TICHÝ, Ladislav, *První list Korintským*, Centrum biblických studií AV ČR a UK v Praze ve spolupráci s Českou biblickou společností, Praha, 2019, s. 114.

⁶² TERTULLIANUS, *O hrách*, Oikoymenh, Praha, 2004, 19,1.

a křesťanským životem celá řada diskusí. Magie není o nic méně používaná než před dvěma tisíci lety⁶³.

Nakládání s tělem také nebylo příliš v souladu s křesťanským učením. K poškozování těla docházelo při tréninku, ale především v rámci samotných her. Cílem klání bylo protivníka srazit či rovnou zabít. Jak píše Tertulián: „Své jizvy a podlitiny po ranách boxerských rukavic, své opuchliny na uších přece dostal od Boha při svém stvoření a oči mu Bůh stvořil pro to, aby o ně přišel v přívalu ran!“⁶⁴

Řeční atleti svá těla stavěli na obdiv a byli oděni v skrovné bederní roušky nebo vůbec. Trénink v gymnasiích probíhal v převážné či úplné nahotě. V gymnasiích se trávil i volný čas a to svádělo k intimním praktikám, které se stávaly běžnými. Nahota her spolu se sexuálními praktikami spojenými se sportovním tréninkem na gymnasiích je dalším z důvodů raně křesťanské kritiky sportu.

Tertulián dává za příklad i filozofy, které obecně ranní křesťanští autoři neměli moc v oblibě, a říká: „Vždyť filozofové označili za potěšení klid a duševní vyrovnanost a z ní se radují, k ní se uchylují, v ní dokonce nacházejí slávy. A ty mi tu vzdycháš po metách cirku, jevištích, po prachu a aréně!“⁶⁵

Největším kritikem prvních století byl Tertulián, ale připojovali se k němu i další církevní otcové jako Cyprián, Novacián, Salvián, Jan Zlatoústý, Cyril Jeruzalémský, Bazil Césarejský, Ambrož Milánský.⁶⁶ Tertulián je z nich všech nejpřímější a říká pravdu zcela otevřeně. Podle Tertuliána jsou všechny hry vynálezem ďábla a jsou modloslužba: „Tím vším je tedy původ her poskvrněn a ty nemůžeš pokládat za dobré to, co vzniklo ze zla, nestydatosti, násilí, nenávisti, co se zrodilo v hlavě bratrovraha, Martova syna.“⁶⁷ Dále také odsuzuje všechny žádosti, mezi které patří i potěšení z her. „Bůh nám přikázal, abychom se ke svatému Duchu, který je ve shodě se svou přirozeností mírný a jemný, chovali pokojně, šetrně, klidně a mírně a neznepokojovali ho rozvášněností, zlobou, hněvem a bolestí. Jak by tedy mohl snést hry? Vždyť tam žádná podívaná se neobejde bez silného rozrušení ducha.“⁶⁸

⁶³ AMORTH Gabriel, Catechesi Agosto 2012: Tutti ricorrono alla Magia – politici, Industriali, sportivi, anche i preti. Dostupné na: https://www.youtube.com/watch?v=ZNOS_9Vya-g&ab_channel=VivaiilPapaeilRinnovamento. Staženo 22.8.2023.

⁶⁴ TERTULLIANUS, *O hrách*, Oikoymenh, Praha, 2004, 23,7.

⁶⁵ TERTULLIANUS, *O hrách*, Oikoymenh, Praha, 2004, 28,4.

⁶⁶ SVOBODA, Vojtěch, *Sport jako teologická výzva*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019, s. 57.

⁶⁷ TERTULLIANUS, *O hrách*, Oikoymenh, Praha, 2004, 5,6.

⁶⁸ Tamtéž, 15,2-3.

Křesťan se implicitně při křtu zřiká her: „Jestliže jsme ukázali, že všechny hry jsou vynálezem ďábla a že se skládají z věcí, jež má ďábel ve své moci (vše, co nenáleží Bohu nebo Bohu není milé, náleží ďáblu), pak se jedná o ďablovu pompu, jíž jsme se zřekli při přijetí znamení víry.“⁶⁹

Svět náležející Bohu je neslučitelný se světem, který se dostal do područí ďábla:

„Jak může někdo týmiž ústy, která odpovídají ‚Amen‘, když se zpívá Sanctus, projevovat obdiv gladiátorovi a někomu zcela jinému než Bohu a Kristu provolávat ‚na věky věků‘? Proč by do takových lidí snadno nemohli vstoupit i démoni? Vždyť takový případ se i stal, Bůh je toho svědkem, jedna žena přišla do divadla a vrátila se posedlá démonem. Když byl pak při exorcismu nečistý duch obviňován, že vstoupil do věřící, odhodlaně odpověděl: ‚Vždyť jsem na to měl plné právo – narazil jsem na ni přece na místě, které mi patří.‘“⁷⁰

Dnes nejenom, že by mohl na takových akcích vstoupit do účastníka démon, samotní sportovci jej sami do sebe pozívají, aby jim pomohl zlepšit jejich sportovní výkony⁷¹. Téma pro další práci by bylo tetování sportovců. Krátké zdůvodnění špatnosti tetování podává například otec Vojtěch Kodet⁷². Kodet zmiňuje zákazy uvedené v Bibli v knize Levitikus a v prvním listě Korint'ánům. Dále píše že: „...tetování satanského symbolu vede k přivolání démonů satanismu. Anton La Vay, autor satanské bible, říká, že ‚každé tetování je vždy výrazem satanismu, ať je to jakékoli znamení.‘“

Na synodách v Elviře (306) a v Arles (314) byly ustanoveny dokumenty, podle nichž všichni aktivní účastníci her jsou exkomunikováni z církve, dokud se nezřeknou svého povolání⁷³.

Naši dávní předkové v tom měli celkem jasno, ale se staletími a vlivem humanismu a racionalismu se na tato ustanovení začalo zapomínat.

2.5 Pohled Tomáše Akvinského

Přístup Tomáše v jeho kolosálním díle ke každému tématu je rozvětvený, proto se můžeme v našich možnostech dotknout jen několika vyjmutých pohledů. Akvinský usiloval o uvedení do naší křesťanské mentality a praxe odlišný postoj, než se na mnoha místech i po několika stoletích vyprofiloval jako dualita těla a duše, a navrhl koncepci člověka jako harmonie těla,

⁶⁹ Tamtéž, 24,2-3.

⁷⁰ Tamtéž, 25,5;26,1.

⁷¹ Viz např. kniha KENETH, Ellih Harrison, *Satanic Invocations For Sport*, Independently published, 2023.

⁷² KODET, Vojtěch. Tetování a křesťanství. Dostupné na <https://vojtechkodet.cz/otazky/tetovani-a-krestanstvi-odpoved-na-otazku>. Staženo 17.4.2022.

⁷³ The Council of Elvira, Canons. 2-3; Council of Ancyra. Canons. 4-5.

duše a ducha.⁷⁴ Ve svém díle se věnuje také tématu pohybové aktivity v podobě tehdejší formy her a jejich vztahu ke křesťanskému životu⁷⁵.

Tématu her a tělesné aktivity se věnuje otázka číslo 168⁷⁶ O skromnosti, pokud spočívá ve vnějších pohybech. Otázka se dělí na čtyři články:

- 1) Zda ve vnějších pohybech těla je nějaká ctnost,
- 2) Zda ve hrách může býti nějaká ctnost,
- 3) Zda v nadbytku hry může býti hřích,
- 4) Zda v nedostatku hry spočívá nějaký hřích.

Akvinský danou problematiku rozebírá především z pohledu lidského rozumu. První článek se věnuje tělesnému pohybu obecně. Ve druhém článku svoji pozornost obrací ke hrám. Odkazuje se na Augustýna, který poukazuje na nutnost uvolnění ducha pro práci a vhodným nástrojem proto jsou právě hry. Míra, ve smyslu podřízenosti rozumu, hraje u Akvinského hlavní roli. I když považuje hry pro člověka za nutné, zároveň varuje před nevhodným způsobem jejich provozování.

Akvinský uvádí následující tři podmínky: 1) „Z nichž první a hlavní jest, aby se řečené potěšení nehledalo v nějakých skutcích nebo slovech hanebných nebo škodlivých.“, 2) „Jiného pak je dbáti, aby se zcela nerozptýlila vážnost duše.“, 3) „Za třetí je pak třeba dbáti, jako ve všech lidských skutcích, aby bylo příhodné osobě, času a místu, a podle jiných okolností bylo náležitě bylo uspořádáno, aby totiž byla hodna času a osoby.“ Závažnost provinění, tedy míru hříšnosti, Akvinský posuzuje podle záměru člověka a vlivu konání na vztah člověka s Bohem. Hřích ve hře rozděluje na dva typy. Lehčím přečinem je přilnutí ke hře bez úmyslu konání proti Bohu. Za smrtelný hřích pak považuje skutek neušlechtilý, rozpustilý, neřestný, nestoudný, totiž když někdo užívá ke hře slov, skutků nebo taky těch, která obracejí ke škodě bližnímu, což jsou smrtelné hříchy⁷⁷.

Akvinský nerozebírá hry z pohledu oslavování božstev. Pohyb samotný hodnotí pozitivně. Pohyb může sloužit k ovlivnění fyzického i duševního rozměru člověka. Z dnešního pohledu dává Akvinský pohybu léčebný účinek. Odkaz Tomáše Akvinského byl dále v křesťanském

⁷⁴ Tady musíme rozlišovat: dualita byla obvyklá pro některé západní školy, ale ne všeobecně v křesťanském světě, a ne ve všech spiritualitách.

⁷⁵ SVOBODA, Vojtěch, *Sport jako teologická výzva*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2019, s. 87.

⁷⁶ AKVINSKÝ, Tomáš, *SUMMA THEOLOGIAE: Secunda Secundae Partis*. Otázka 168.

⁷⁷ SVOBODA, Vojtěch, *Sport jako teologická výzva*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2019, s. 95.

filozofování i teologizování rozvíjen, prohlubován, aktualizován. Ale objevovaly se odlišné přístupy, protože křesťanství umožňuje putovat jedinému Bohu rozmanitými stezkami.

2.6 Prvorepublikový pohled psychologa

„Prvorepublikový“ je obecný, a přitom pomocný výraz pro mou práci. Bohuslav Brouk byl český psychoanalytik, spisovatel, básník, publicista, filozof, estetik, sociolog a biolog, jedna z nejvýraznějších osobností české meziválečné avantgardy. Od roku 1948 žil v emigraci. Byl jedním z prvních propagátorů psychoanalýzy a kritickým vykladačem díla Sigmunda Freuda v Československu. V roce 1931 napsal zajímavé hodnotící pojednání o sportu s příhodným názvem „Stoupa života“⁷⁸. Zajímavý název, protože stoupa je zařízení k drcení a rozmělnování (obilovin, ovoce, kůry, ale třeba i papíru).

V úvodu uvádí větu, že sport by měl vést člověka ke zdraví. S tímto názorem silně polemizuje a tvrdí: „Jak je všeobecně známo, vyžaduje si každá větší sportovní událost kromě silné policejní asistence, která má zabránit tomu, aby se diváci v tlačenci neumačkali a aby si při rozepřích neukousli nosy, i pohotovost lékařů a ambulancí, poskytujících první pomoc nejen divákům, jejichž úrazům nejsou v plné míře s to zabránit ani sebepečlivější a sebeobezřetnější bezpečnostní opatření, nýbrž i aktivním sportovcům, mrzačících se v zběsilém zápolení o vítězství.“⁷⁹ Dále nezapomíná připomenout, že rozvoj sportu vedl k rozvoji speciálního lékařského odvětví – lékařství pro choroby sportovní. Polemizuje i s tím, že sport má vliv na tělesnou krásu a uvádí zjizvené obličej boxerů nebo malé tělo a hlavu cyklistů ve srovnání s vypracovanými dolními končetinami. Zajímavý názor má na vliv sportu na duševní zdraví. Fedrování sportu brání tomu, aby člověk ve volných chvílích myslel a meditoval. Kdo myslí, podstupuje riziko, že otevře brány patologickým hlubinám své duše, a proto ten, kdo nemyslí, a nepřemítá, má bezpečně zajištěno duševní zdraví. Vychovává-li sport člověka k bezduchosti, jsou opravdu duše sportovců chráněny a střeženy před chorobností⁸⁰. S tímto nelze souhlasit. Protože démoni se postarají v našeptávání duchovně špatných myšlenek, aby byl duch u sportovců postupně formován.

Konkrétně v šachu mnoho šachistů různého věku řeší své vnitřní problémy alkoholem, kouřením, hazardem, někdy lehkými drogami jako marihuana. Podobné to je i v jiných sportech. Kolik našich nadějných talentovaných fotbalistů a hokejistů prohýřilo svůj talent na diskotékách, v alkoholu a v kasinech. V Ostravě se asi před 15 lety setkala skupina šachistů

⁷⁸ BROUK, Bohuslav, *Stoupa života*. Praha, 1938.

⁷⁹ BROUK, Bohuslav, *Stoupa života*. Praha, 1938, s. 7.

⁸⁰ Tamtéž, s. 8.

v jedné ostravské restauraci s tehdy ještě hrajícími reprezentanty hrajícími za Baník Ostrava, jeden kouřil jednu cigaretu za druhou a panáky se točily dokola ve velkém. (Poznámka mimo, že i tak patřili před koncem fotbalové kariéry mezi naše nejlepší fotbalové útočníky.)

Brouk krátce shrnuje, že sport asi sotva může prospívat našemu tělesnému i duševnímu zdraví. Jak uvádí, sport také na radu lékařů nevznikl. Důležitá funkce sportu je vybití energie nahromaděné při práci třeba u pásu, kdy většinu manuální práce dnes dělají stroje. Píše: „Kdyby nebylo sportu, mohly by se totiž prací nezdolané tělesné síly projevit společnosti nemilým způsobem, ježto, jak víme, je tělo zapsáno čertu. Již od dětství jsou přece lidé vedeni ke sportu především proto, aby vypudily roupy ze svého těla.“⁸¹

Sport je dle Brouka činností paralyzující lidské schopnosti, stopou pro bezúčelné zničení životních sil. Autor se dnes dívá na svou profesionální šachovou kariéru jako na dvacet let, které jsem z pohledu rodiny a budování pracovní kariéry ztratil.

Lidé si dadaismus, nesmyslnost a bezúčelnost sportu neuvědomují, neboť slepě věří, že sport je zdraví prospěšný, a pro zdraví jsou schopni vykonávat ledasco. Nejhloupější, nejnepříjemnější ideu lze přece s úspěchem propagovat, dodáme-li ji zdravotní význam. Řekněme lidem třeba, že je zdravé nosit v ústech citron, a druhý den budou všechny citrony po celém městě vyprodány⁸². (To bylo psáno v roce 1931, a dnes se například hlásá: chcete být zdraví, očkujte se proti covidu...)

Krásně to uzavírá poslední větou svého pojednání: „Sport je zdravý a lidstvu prospěšný jenom proto, že vyhání mládež z hospod příliš zafilozofovaných vzhůru do zelených niv a hájů vstřícnosti.“⁸³

2.7 Dnešní pohled

Motivace k provádění aktivit dnes známých jako sport se od středověku změnila. Sport se od her velmi vzdálil. Dnes má však sport vliv také vně člověka, směrem k jeho bližnímu a ke společnosti. Dodnes nebylo plně vysvětleno, jak v duchu křesťanství uchopit souvislost lásky k bližnímu a touhy po vítězství, která je nutným prvkem většiny sportů.⁸⁴

⁸¹ Tamtéž, s. 10.

⁸² Tamtéž, s. 11.

⁸³ Tamtéž, s. 14.

⁸⁴ SVOBODA, Vojtěch, *Sport jako teologická výzva*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2019, s. 99.

V současné teologii se objevila dokonce teorie supranaturální funkce sportu, v níž je sportu opět přiřkládán transcendentní přesah. Ellis píše, že v některých případech může sport zastávat úlohu dříve náležející určitým formám náboženství⁸⁵.

Harvey píše, že při bohoslužbě se člověk nachází v harmonii s účelem ustanoveným při jeho stvoření. Tento účel vyvstává také v každodenním životě, při práci člověka, kdy se pracující stvoření, skrze Syna a Ducha, obrací s díky zpět k Otci. Bohoslužba tak definuje vše, co člověk dělá. Mimo sportu.⁸⁶ Podle něj účel sportu je ve sportu samotném a je jedinou věcí která nesměruje přímo k Bohu. Autor se domnívá, že by se dalo najít mnohem více záležitostí, které, podobně jako sport, k Bohu ne vždy směřují.

Je sport tím jediným (?), co většinou nesměruje přímo ke slávě Boží.⁸⁷ Harvey už nepovažuje sport za uctívání bohů. O tom se dnes nějak zapomělo mluvit. V každém případě z jeho názorů vyplývá, že sport je něco, co člověka od Boha mnohdy odtahuje místo toho, aby jej k němu směřoval. Také záleží na přístupu člověka ke sportu, co nebo koho má na „prvním místě“, které by mělo patřit Pánu Bohu a jeho vztahu s Ním. Snaha hledat a plnit Boží vůli v našem životě by měla být prioritou každého našeho dne.

2.8 Pohled spirituální teologie

Ve fyzických sportech hraje hlavní úlohu trénovanost a koordinovanost fyzických dovedností sportovce. Mozek je takový koordinátor, který hraje rozhodující roli při vyrovnanosti fyzických dispozic. Typickým příkladem je tenis. Už si to nepamatuju přesně, před lety jsme diskutovali o tom, že asi prvních 200 hráčů žebříčku je po technické stránce na stejné úrovni. Rozdíl a jejich pořadí určuje jejich hlava, psychika. (Když nebudeme uvažovat o síle jejich „podpůrných“ týmů.) Na druhou stranu může být super psychika, pokud chybí mistrovství, tak to prostě nejde. V šachu to je naopak, rozhoduje mozek. Fyzická příprava dělá rozdíl třídy, jak autor vždy učil své svěřence. To je jednoduché, přirovnával to k řešení matematických úloh, nebo sudoku, nebo křížovek či řešení IQ testů. Kdo má lepší fyzičku, toho začnou později bolet záda a začne později dělat chyby. Když jsem začínal přibližně až do přelomu století, partie běžně trvaly 7 hodin. Do konce osmdesátých let mohly trvat i déle, ale pak se přijala opatření na zkrácení maximální hrací doby. Přibližně po roce 2000 došlo k dalšímu zkrácení, kdy partie trvají v drtivé většině případů tak 5 až 6 hodin. I tady rozhoduje při vyrovnanosti mentálních schopností fyzická příprava.

⁸⁵ ELLIS, Robert, *The Games People Play*, Wipf and Stock, 2014, s. 204.

⁸⁶ HARVEY, Lincoln. *A Brief Theology of Sport*. SCM Press, 2014, s. 96.

⁸⁷ Tamtéž.

V každém případě u šachu hrají klíčovou roli duševní schopnosti, což jsou naše rozumové schopnosti, intelektuální dispozice a vášně jako takové. Jak píše Altrichter, v odvolání se na klasiky duchovního života a teoretické autority předmětu spirituální teologie, s tím souvisí naše duševní možnosti poznání, vlohy a přednosti⁸⁸. Jak dále uvádí, psyché coby přirozená část naší osobnosti si sama nemůže postačovat ve svém zralém růstu, ukazuje na netrvanlivost nadčasových a relevantních skutečností, jichž se dotýká (nenaplnitelnost čímkoli, nespokojenost se sama sebou, křehkost nejpotřebnějších dimenzí existence). Z vlastní šachové praxe i ze zkušeností autorových kamarádů, kolegů šachistů, může tohle potvrdit. Jakýkoliv úspěch je dočasný, na chvíli je člověk naplněn, ale to naplnění brzo vyprchá. Někteří šachisté takové naplnění oslavují tak, že se opijí. Stav po vystřízlivění nejsou až tak růžové. Nemluví samozřejmě o všech šachistech, ale o velké části. Obecně duše šachistů dostávají opravdu hodně zabrat v zápalu boje. Není to jako například u boxerů, kde se doničí tělo, v šachu se ničí duše. Podle pohledu spirituální teologie musí být takový duševní stav (technicky označován coby psyché) očišťován blahodárnou, vztahově dynamickou přítomností Trojice, jednoduše musí být pozván do našeho duchovního růstu Duch Svatý (technicky označován jako Pneuma). Duševní část naší osobnosti (psyché) potřebuje celistvost, spolehlivost, jistotu, přijetí (označováno klasiky duchovního života jako divinizace) Boží Trojicí (což se vyjadřuje slovy klasiků třeba výrazem Pneuma). Autor si nedokáže si představit tento proces u profesionálních šachistů, kteří se snaží své duševní schopnosti vyhnat do maximálních extrémů. Ale je podstatné, že Bůh, který ví, že se jednou k němu plněji obrátíme, už sám vykonává dílo, které má své neviditelné zákonitosti, které přesahují sebedokonalejší šachovou hru. U autora osobně tento proces začal až v momentě, kdy se rozhodl se šachem definitivně skončit.

Autor myslí, že to souvisí právě s chybně prožívanou spiritualitou, protože nejde o celek, ale o karikaturu. U šachistů jde často o pocit nebo snahu být lepší než ti ostatní, já vyvolený a vyhraněný jsem něco víc⁸⁹ často spojen s tím, že je duchovní témata nezajímají. Šachy na prvním místě, vše pro ně a vše ostatní je podružné. Těmi duchovními tématy myslí katolickou církev, nemají problém obrátit se na léčitele, čaroděje a podobné experty. Jak píše Amorth⁹⁰: „Když se člověk zasvětil ďáblu, dá mu zlý duch poznat, že jediným pravým náboženstvím je katolická víra věrná Svatému otci.“ I zde je vidět vliv Zlého ducha, který vede kamkoliv jinam, jenom ne do Kristova Těla, tedy obecné, katolické církve.

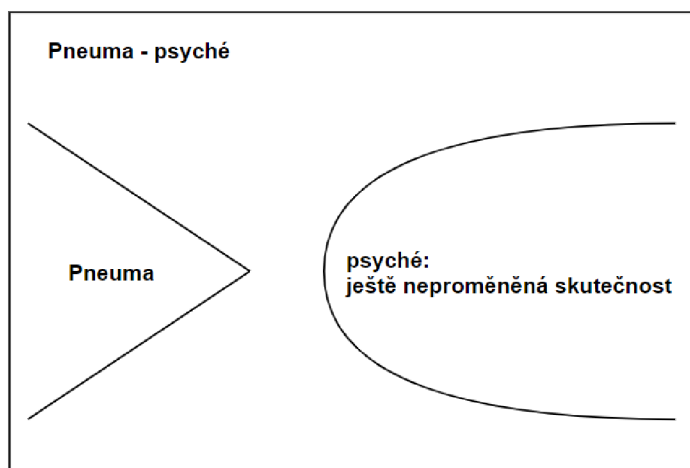
⁸⁸ ALTRICHTER, Michal, *Spirituální teologie*, Refugium, Olomouc, 2017, s. 47.

⁸⁹ ALTRICHTER, Michal, *Spirituální teologie*, Refugium, Olomouc, 2017, 2017, s. 48.

⁹⁰ AMORTH, Gabriele. *Vítězit Boží mocí: vzpomínky známého exorcisty*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2012, s. 66.

Proměna úlomkových, leckdy nekonzistentních částí naší osobnosti (vyjádřena pomocným výrazem psyché) směrem k Božímu životu (Pneumatu), vysvětlují dvě následující zobrazení. Jsou použity na vysvětlení vlivu hříchu na možnost proměny psyché Pneumatem, ale perfektně sedí i na šachy. Na obrázku 1 je stav před proměnou, před divinizací psyché Pneumatem. U šachistů se může jednat o dva problémy. První je, že se jedná o karikované pneuma, náhražka, vypěstovaný obranný mechanismus před pravdou (například jako nepřijetí toho, co bychom měli věrně v životě konat, čemu bychom se měli smysluplně věnovat). Pravé Pneuma je nahrazeno falešnou spiritualitou, hodně šachistů nosí různé amulety, někdy přímo na své kůži, většina z nich má své „bohy“ nebo se věnují přímo okultismu. Na turnaji v Teplicích v Čechách v červnu 2023, kde jsem působil jako hlavní rozhodčí, hráli hráči ze 37 různých zemí všech kontinentů mimo Antarktidy a Afriky⁹¹, a samozřejmě si přivezli i své „pomocníky“, od kterých se Pravdu určitě nedoví.

Obrázek 7: Pneuma – psyché

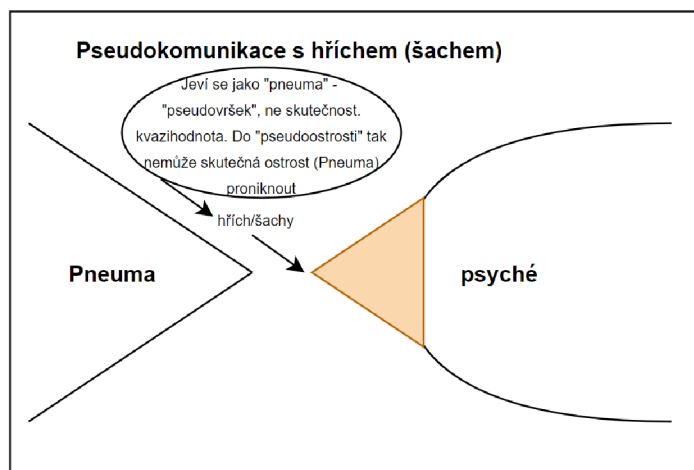

Zdroj: ALTRICHTER, Michal, Spirituální teologie. s. 82

Druhým problémem je rozhodné či uvědomělé odmítání duchovna. Výsledek je stejný, Pneuma nemůže psyché proměnit.

⁹¹ <https://chess-results.com/tnr652390.aspx?lan=5&art=13&turdet=YES&flag=30>. Staženo 29.6.2023.

Obrázek 8: Pseudokomunikace s hříchem (šachem)

Zdroj: ALTRICHTER, Michal, Spirituální teologie. s. 82

Kolikrát psali různí sportovci, že jejich sport je pro ně všechno, celý svůj život mu obětovali, jsou ochotni pro něj obětovat vše. Totéž platí i pro šachy. Pokud je na prvním místě sport (šachy), působení Pneuma je maximálně ztíženo. Před několika lety se mezi přáteli autora na Facebooku, na kterém už několik let není autor přítomen, probíral názor, že šachy jsou jako droga, čím více se jim člověk věnuje, tím více do nich propadá. Jedním z propagátorů tohoto názoru byl známý chorvatský velmistr a autorův přítel Bogdan Lalič (odkaz na jeho příspěvek již nemám). Dalším příkladem na toto téma je článek jednoho brněnského velmistra⁹².

K tématu duchovní život a sport (hry či divadlo) by se toho dalo najít mnoho počínajíc od církevních otců, pouštních otců, jako byl Antonín Poustevník až po třeba současníka Sofronije Sacharova. I když někteří teologové sport podporují, většina z nich se k němu staví rezervovaně či přímo nepřátelsky.

Jednu ukázkou z učení pouštních otců přece jenom autor uvádí. Mniši z judských monastýrů spatřovali kořen veškerého zla a všech vášní v pýše a ta se podle nich projevovala dvojnásobným způsobem: jednak v nadměrném trvání na svém názoru a prosazování vlastní vůle⁹³. A to jsou dvě hlavní vlastnosti šachisty, trvat na svých plánech a prosazovat je proti vůli soupeře.

⁹² https://brnensky.denik.cz/ostatni_region/polak-sachy-jsou-droga-kdyz-se-do-nich-ponorite.html. Staženo 18.7.2023.

⁹³ MENDELOVÁ, Edita Miriam, *Abba Dorotheos z Gazy: duchovní poučení užitečná pro duši*, Stanislav Juhaňák – Triton, Praha, 2017, s. 40.

3 Šachista – sám, rodina, přátelé, konkurenti

V této kapitole se uvádí zamyšlení na témata, kterým se šachista vyhnout nemůže, protože jsou bezprostředně spojeny s jeho osobností. Nahlížena budou spíše z pohledu profánního než spirituálního. Každý šachista zažívá osamocení minimálně v momentě, kdy hraje partii, kdy vše záleží pouze a jen na něm. Rodina je kříž, který s sebou nese každý, i šachista. Člověk je *zoon politikon*, jak uvádí Aristoteles, a tíhne ke společnosti přátel a samozřejmě ti na druhé straně šachovnice jsou často jeho přátelé, ale v tom momentě i konkurenti.

3.1 Šachistova samota

Šachy jsou starobylá hra strategie a intelektu, jsou jedinečná intelektuální činnost, která často vrhá své hráče do světa samoty. Šachovnice se stává jejich bojištěm a figurky jejich vojáky, zapojenými do tiché války, která se odehrává v hlubinách jejich mysli. V této kapitole se zkoumá téma osamělosti šachisty, vstupuje se do psychologických a emocionálních aspektů jeho samotného úsilí. Zatímco šach je hra, kterou lze hrát s ostatními, je to vnitřní svět šachisty, intenzivní mentální koncentrace a samotný boj, který definuje podstatu jeho zážitku.

1. Šachovnice jako bojiště

Když šachista usedne k šachovnici, nečelí pouze soupeři, který sedí na druhé straně stolu. Jednotliví šachisté se především střetávají s vlastními omezeními, pochybnostmi a nejistotami. Šachy jsou hra, která vyžaduje neustálou sebereflexi. Hráči musí neustále hodnotit své strategie, posuzovat svá rozhodnutí, zkoumat své chyby, což je rozhodující především při analýzách svých partií se snahou vyvarovat se v budoucích partiích opakování těchto chyb. Je to boj nejen proti soupeři, ale také proti vlastním slabostem a vnitřním démonům. (Zde slovo démon použito ne v teologickém významu padlého anděla, ale ve významu sokratovském, který označuje jakýsi vnitřní hlas, který člověku radí.)

Šachovnice je mikrokosmem samotného života, kde každý tah nese následky a volby mají vliv na průběh hry. Každá figurka představuje jedinečnou roli a hráč musí provádět orchestraci svých tahů s přesností a předvídavostí. Tímto způsobem se šachovnice stává metaforou komplexity života, kde je třeba navigovat skrz labyrint možností, často s omezenými informacemi, prostředky a především omezeným časem na rozmyšlenou. Skrze tyto těžkosti, se kterými se šachista setkává na šachovnici, se rozvíjí jeho osobnost. Častokrát to je opravdu boj jednotlivce se samým sebou, a skrze tento boj se jde kupředu. Jenom silné osobnosti mohou v tomto procesu obstát a dosáhnout nejvyšších met. Tento proces trvá mnohdy roky a je otázkou, zda se jedná o dobře, záměrně nepoužíváme slovo racionálně, vynaložený čas.

2. Izolace hlubokého myšlení

Ve světě šachů vládne ticho. Šachisté se ponořují do hlubokých úvah, zamyšlením nad každým tahem s intenzitou a soustředěním. Tichá atmosféra v turnajové hale nebo dokonce v neformální partii je přerušována pouze tichými zvuky přesunutí figurek. Toto ticho není nedostatkem komunikace, ale spíše jazykem mysli ponořené do hluboké analýzy. Připomíná to ticho kontemplace, jejíž cílem je z pohledu Božího pošetilost a marnivost, čím více se šachista pohrouží do dění na šachovnici, tím více se vzdaluje od Boha, ponořuje se do své samoty.

Šachisté nesou těžké břemeno odpovědnosti za svá rozhodnutí. Pro slabší povahy to může mít devastující vliv na osobnost šachisty. Každý tah, který učiní, může mít hluboký dopad na výsledek hry. Těžkost této odpovědnosti může být izolující, protože hráči nesou následky svých rozhodnutí sami. Nemohou obviňovat vnější faktory nebo spoluhráče. Je to jejich intelekt a soud, který určuje úspěch nebo neúspěch. V průběhu partie jsou hráči díky této odpovědnosti vystaveni velkému stresu. Po šesti hodinách hry jeden tah může přivést celou předchozí snahu vniveč. Děti se pomocí šachu učí odpovědnosti za své činy, což je pozitivní, avšak pořádat mistrovství dětí od oddílových po mistrovství světa v kategoriích již od šesti let vede ke kumulaci stresu pro děti, které sotva začaly chodit na základní školu. Tento tlak na děti je nepřiměřený věku dítěte. Většinou se v něm zrcadlí nenaplněné ambice jejich rodičů.

3. Samota koncové hry

S postupem šachové hry jsou figurky postupně odstraňovány z šachovnice. To, co bylo kdysi přeplněným bojištěm, se stává stále řidším. V koncovce má šachovnice opuštěný ráz, s pouze několika zbývajícími figurkami rozestými po ní. Tento proces odráží osamění, které může v mysli šachisty nastat, když se hra blíží ke svému závěru. Na druhou stranu právě v končících hrách se může nejvíce projevit představivost, vynalézavost a kreativita hráče. Právě s malým počtem figur na šachovnici se dá „vyždímat“ z figur to nejlepší, co v nich je. Velcí hráči historie byli mistři končící hry. Například o Capablankovi bylo známo, že proti papírově slabším soupeřům někdy totálně odflákl zahájení a střední hru, ale v koncovce zapnul a svého soupeře přehrál⁹⁴.

V koncovce se boj stává ještě více cerebrální. S méně figurkami se zvyšuje význam strategie a propočtu. Toto je doba, kdy je samota hráče nejhmatatelnější, protože se musí spoléhat pouze na své mentální schopnosti, aby se zorientoval ve složitosti pozice. Ano, někdy je pozice s malým množstvím figur na šachovnici mnohem složitější než při plné šachovnici materiálu. Je to zkouška odolnosti a odhodlání tváří v tvář tenčícím se zdrojům. Zde závisí na typu osobnosti

⁹⁴ SOSONKO, Genna, *Znal jsem Capablanku*, ŠACHinfo, Praha, 2001.

hráče. Někteří mají z koncové hry panickou hrůzu, a jiní zase se snaží nějak přetrpět předchozí fáze hry a těší se na svoji oblíbenou koncovku.

4. Samotná cesta za mistrovstvím

Šachisté jsou hnáni neúprosným hledáním dokonalosti. Někteří se kvůli tomu dostávají do velkých časových tísní před časovými kontrolami v průběhu partie, ve snaze udělat dokonalý tah spotřebovávají na přemýšlení mnoho času, neumí najít kompromis udělat prostě dobrý tah za rozumný čas. Usilují o zlepšení svých dovedností, zdokonalení svého pochopení hry a dosažení vyšších úrovní zručnosti. Zcela spoléhají na své vlastní mentální schopnosti, s tím roste jejich ego a tím se vzdalují od možného vztahu s Bohem. Tato cesta je často osamělá, protože hráči tráví nesčetné hodiny studiem šachových knih, analýzou partií a samostatným tréninkem. Hledání mistrovství může být izolující, protože vyžaduje neochvějnou oddanost a ochotu pracovat v osamělosti. Častý omyl začínajících šachistů spočívá v tom, že si myslí, že je kupředu povede účast na přednáškách šachových osobností. Jedinou cestou je samostatná práce nad šachovnicí, trénink algoritmu výběru tahu⁹⁵. Pouze toto je cesta k mistrovství, které je zcela v opozici oproti tomu, že jsme na světě, abychom sloužili Bohu a po smrti se dostali do nebe.

5. Obětování času a vztahů

Oddanost potřebná k dosažení excelence v šachu často nese svou cenu. Šachisté mohou obětovat čas s přáteli a rodinou, aby se mohli soustředit na svůj trénink a turnaje. To může vést k pocitu izolace od širší společnosti, když požadavky hry mají přednost. Cesta k mistrovství ve šachu je samotným úsilím, které vyžaduje oběti v jiných oblastech života. Velmi snadno se šachy mohou stát překážkou budování živého vztahu s Bohem, pokud na prvním místě v životě šachisty není Bůh, ale tato hra. Z počátku při velkém zápalu pro hru ten zápal vytlačuje pocit samoty. Ten se dostavuje po mnoha a mnoha letech, kdy člověk už má nějaké životní zkušenosti a eventuálně (konečně) začíná přemítat o pravém smyslu svého života.

6. Katarze (vnitřní očista) na šachovnici

I když jsou šachy čistě mentální hrou (fyzická kondice taky hraje u šachu velmi důležitou roli), nejsou bez emocí. Bez ovládnutí emocí nelze v šachu dosáhnout úspěchu. Je zapotřebí chladnokrevnost, především v momentě, kdy hráč pochopí, že právě udělal chybný tah. Šachovnice může sloužit jako plátno pro vyjádření vnitřního rozčilení, frustrace a triumfu hráče. Znamé rčení říká, pověz mi, co čteš, a já ti řeknu, kdo jsi. Totéž platí o šachu. Zkušení hráči už zralejšího věku dokáží podle partií podobným způsobem odhadnout člověka. Každý tah, každé

⁹⁵ Дыдышко В.И., Интеллектуальные Шахматы, Жилкомиздат, Минск, 2022, s. 11.

brání figury a každý postup vpřed či ústup dozadu má emocionální váhu. Samotný akt hraní šachu může hráči poskytnout katarzní uvolnění, umožňující jim kanalizovat své emoce do hry. Ale i napětí hry se odráží zpět na samotném hráči.

Paradoxně, i když jsou šachy často samostatným úsilím, mohou také být zdrojem propojení. Šachisté tvoří globální komunitu spojenou jejich společnou vášní pro hru. Mohou se spojit s ostatními, kteří rozumí unikátním výzvám a radostem šachu. Turnaje, online fóra a šachové kluby poskytují cesty k sociální interakci a pocitu příslušnosti.

Shrnutí

Téma osamělosti šachisty proniká hluboko, proplétá se každým aspektem jejich úsilí. Od tichého bojiště šachovnice přes osamění hlubokého zamyšlení a samotu koncové hry, šachisté se potýkají s osamělostí při svém úsilí dosáhnout mistrovství. Ale v této samotě je také hluboký smysl pro účel a spojení. Šach není jen hra – je to cesta k sebepoznání, odolnosti a intelektuálnímu růstu.

Nakonec je samota šachisty nebytím, ale odznakem cti. Je to důkazem jejich oddanosti a odhodlání, které patří této hře, a ne Bohu nebo třeba svým bližním. Je to připomínka toho, že ve světě myslí nejsou nikdy skutečně sami. Jsou součástí nesčetně generací myslitelů, stratégů a umělců, kteří našli útěchu a smysl na 64 polích šachovnice. Samota šachisty je mnohem hlubším způsobem reflexe lidské podstaty samotné – připomínkou, že při cestě za velikostí často musíme putovat do hlubin naší vlastní mysli, kde osamělost a sebepoznání na nás čekají. Šachista ve svém osamocení připomíná mnichy v kontemplativním řádu, kteří neustále hloubají nad Písmem, memorují ho nazpaměť, znají jej téměř dokonale. Otázka, či předmět studia je marnost a který je cesta, pravda a život.

3.2 Šachistova rodina

Šachy, často nazývané "Hra králů", jsou stovky let stará desková hra, která vyžaduje nejen strategický přístup, ale také neotřesitelnou oddanost a obětavost od svých hráčů. Za každým úspěšným šachistou se skrývá příběh podpory, porozumění a obětování ze strany jeho rodiny. Tato subkapitola zkoumá složitý vztah mezi šachistou a jeho rodinou, osvětluje výzvy, kterým čelí, oběti, které přinášejí, a vítězství, kterých společně dosahují.

Cesta šachisty začíná s danou vášní pro hru. Často vznikne již v raném věku a brzy se tato vášně stává posedlostí (někdy doslova pozn. autor), která je hnacím motorem pro učení, trénink a soutěžení. Pro mnoho hráčů se šachovnice stává plátnem, na kterém malují své sny, aspirace a ambice. Z reálného světa utíkají do světa na šachovnici. Šachovnice může být desková, ale také online.

1. Raná léta šachisty a důležitost rodiny

Raná léta šachisty jsou klíčová. Láska ke hře často začíná doma, kdy rodinní členové, rodiče nebo starší sourozenci, seznámí mladého hráče se šachovnicí a figurkami. Rodiče, kteří sami hrají šachy nebo alespoň podporují zájmy svého dítěte, hrají zásadní roli v rozvoji jejich talentu. Podpora rodiny je během této doby klíčová, protože pomáhá vytvořit pevný základ. Rodiče, kteří rozpoznají potenciál svého dítěte, ho často zapisují do šachových klubů nebo zajistí trénink, což mu umožní zdokonalit své dovednosti a soutěžit na vyšších úrovních.

Jak šachista postupuje ve své cestě, stávají se nároky šachu stále zřejmějšími. Závazek potřebný k dosažení vynikajících výsledků v šachu může být zcela pohlcující, což znamená málo času pro jiné aktivity včetně studia či hledání svého uplatnění v jiných oborech, které mohou být pro společnost prospěšnější. Oběť rodiny se stává zřejmou.

Šachisté tráví nepočítaně hodin studiem zahájení, analýzou partií šachových koryfejí a tréninkem taktiky a strategie. Toto obětování se šachům často znamená méně času stráveného s rodinou, zejména během důležitých turnajů a tréninkových táborů. Rodina musí tento potřebný izolační a koncentrovaný prostor chápat a podporovat.

Šach není levným koníčkem. Startovné na turnajích, náklady na trénink, cestovní výdaje a nákup šachových knih a vybavení mohou rychle narůstat. Tato hra je spojena se šachovým businessem. Rodiny často investují značnou část svých finančních prostředků, aby zajistily, že jejich šachista má přístup k potřebným nástrojům a příležitostem pro rozvoj.

Emoční tlak šachu může být obrovský. Vítězství i porážky jsou hluboce prožívány, především rodiči, a tlak na konstantní výkony může být zdrcující. Rodinní členové musí poskytovat bezpečné místo pro vyjádření frustrací a oslavu úspěchů. Emoční stabilita je klíčová pro udržení duševní odolnosti hráče a zdravého vývoje jeho osobnosti.

2. Vyvažování školního vzdělání a šachu

Pro mnoho mladých šachistů se dilema vyvažování školního vzdělání a šachu stává zřejmým, jak postupují ve své šachové kariéře. Autor této práce to řešil myšlenkou, že není třeba mít samé jedničky, průměr stačí, ale netvrdí, že to je optimální a správné řešení. Rodina hraje klíčovou roli při pomoci hráči najít tento křehký kompromis mezi školou a svým náročným koníčkem.

Rodiny musí zajistit, aby jejich dítě hrající šachy stále dosahovalo dobrých výsledků ve škole. Vzdělání je základním pilířem, který poskytuje alternativy mimo šachy. Rodiče a opatrovníci musí sledovat školní práci svého dítěte, poskytovat pomoc, když je potřeba, a hájit flexibilní rozvrhy, když se turnaje kryjí se zkouškami. Zajímavý příklad je z finského mládežnického hokeje. Když rodiče podepisují smlouvu s hokejovou akademií, jedna z podmínek je

prospěchový průměr do 1,5. Pokud průměr klesne pod tuto hodnotu, student nebude hrát hokej, dokud si nezlepší svůj učební průměr.

Šach učí cenné dovednosti pro život, jako je kritické myšlení, rozhodování a disciplína. Rodina může tyto dovednosti posílit v každodenním životě hráče a zdůraznit jejich důležitost mimo šachovnici. Šachisté většinou vynikají v předmětech, kde je uplatněna logika, představivost. Většinou mají odpor k předmětům, kde je vynucováno pouze memorování údajů. Při memorování šachových informací ty informace zapadají do celkového obrazu, většinou je jasné, proč jsou důležité a proč je třeba je zanést do osobní databanky vědomostí. Ve škole častokrát nastává situace, kdy požadované znalosti jsou pro život naprosto zbytečné, a šachisté, většinou s vyšší než průměrnou inteligencí, to chápou a mají problémy s přijetím učiva.

3. Sourozenci

Sourozenci šachistů často zažívají nepřímý dopad vášně svého bratra nebo sestry k hře. Mohou sdílet pozornost a zdroje svých rodičů, ale také vidí přímo oddanost a tvrdou práci, kterou to vyžaduje. Bratr autora se věnoval hokeji, chodil na hokejovou školu, měl odlišné koníčky. Svým tréninkům se sourozenci věnovali odděleně. Navzájem se přímo neviděli při práci na trénincích, ale autor nepochyboval, že hokejoví trenéři se o tréninkové práci autora bratra postarali.

V některých případech se sourozenci sami stávají nadšenci do šachu, což vytváří podpůrné prostředí v rámci rodiny, kde je láska ke hře. Mohou dokonce sami získat dovednosti v šachu a stát se tréninkovými partnery, což dále pomáhá rozvoji hráče.

4. Výzvy, kterým čelí šachista a jeho rodina

Cesta šachisty není bez svých výzev a tyto výzvy zažívají nejen hráč, ale také jeho rodina. Finanční zátěž spojená se šachy může být značná. Startovné na turnajích, poplatky za trénink, cestovní náklady a náklady na nákup šachových knih a software se rychle sčítají. Rodiny mohou muset udělat oběti v jiných oblastech, aby podpořily ambice svého šachisty.

Šach vyžaduje mimořádně velké množství času a oddanosti. Hráči často musí skloubit školu, trénink a turnaje. To zanechává málo času na rodinné aktivity a sociální kontakty. Vyvážení těchto závazků může být obtížné a rodina se občas může cítit odstřižená. Šachy často narušují rodinám neděle či sváteční dny.

Duševní tlak šachu může být přemáhající. Hráči čelí neustálému zkoumání a konkurenci, a porážky mohou být duševně náročné. Rodiny musí poskytovat emoční podporu, aby pomohly svému šachistovi zvládnout tyto výzvy a udržet zdravou perspektivu.

Šachy jsou velmi specializovanou činností a jen malé procento hráčů se jim může věnovat profesionálně, finančně zabezpečit své živobytí a rodinu. Mnozí hráči musí kromě šachu hledat

jiné kariérní cesty nebo pokračovat ve vzdělávání. Rodiny musí pomáhat svým hráčům prozkoumávat a připravovat se na alternativní kariérní cesty.

5. Vítězství a odměny

Navzdory velkým výzvam je cesta šachisty a jeho rodiny často poznamenána chvílemi triumfu a nesmírných odměn, jako je uznání či přímo finanční odměna. Šachisté často zažívají významný osobnostní růst. Hra učí odolnosti, trpělivosti a schopnosti se vzpamatovat ze ztrát. Tyto vlastnosti prospívají hráčům nejen ve šachu, ale také v jiných oblastech života.

Excelentnost v šachu může otevřít dveře k akademickým stipendiím a příležitostem. Mnoho univerzit nabízí šachová stipendia, která uznávají dovednosti a disciplínu, které rozvíjí⁹⁶. To může ulehčit část finanční zátěže rodin a poskytnout šachistům možnost pokračovat ve vyšším vzdělání.

Talentovaní šachisté mohou mít příležitost reprezentovat svou zemi na mezinárodní scéně. To může být zdrojem obrovského hrdosti pro hráče a jeho rodinu. Cestování na mezinárodní turnaje a soutěže s nejlepšími hráči světa může být transformačním zážitkem. Úskalím může být morální stránka těchto soutěží.

Sdílená cesta šachisty a jeho rodiny vytváří hluboké pouto a trvalé vzpomínky. Podpora a oběti rodiny často vedou k pocitu vděčnosti a lásky, která překračuje samotnou hru.

Shrnutí

Vztah mezi šachistou a jeho rodinou je složitý a krásný. Je to cesta označovaná oddaností, obětováním a vítězstvími. Neotřesitelná podpora rodiny je základem, na kterém jsou postaveny sny šachisty. Jak hráč roste a dospívá, nese s sebou naučené lekce ze hry a lásku a podporu své rodiny.

Šach není pouze hra, je to způsob života pro ty, kteří se rozhodnou vydat se na tuto náročnou cestu. Rodina se zase stává nedílnou součástí této cesty, sdílející vítězství a porážky, a nakonec oslavující úspěchy svého šachového milovaného.

3.3 Šachistovi přátelé

Šachy, starobylá a intelektuální hra plná strategie, nejsou pouhým osamoceným koníčkem, ale prospívají ve společnosti přátel, kteří sdílejí stejnou vášeň. Vztah mezi šachistou a jeho přáteli může být hluboce obohacujícím a trvalým. Tato část se věnuje jedinečnému poutu mezi šachistou a jeho přáteli, zkoumá, jak tyto vztahy vznikají, jakou roli přátelé hrají ve vývoji hráče a jaký trvalý vliv mají na životy jeden druhého.

⁹⁶ např. <https://chess.utdallas.edu/about/> Staženo 10.10.2023.

1. Cesta Šachisty

Cesta šachisty je pozoruhodná, plná oddanosti, rozhodnutí a žízně po intelektuálním výzvěch. Od učení základů až po soutěžení na nejvyšší úrovni je tato cesta často ovlivňována a obohacována přítomností přátel, kteří sdílí stejnou vášň pro hru.

První setkání se šachy se často odehrává mezi přáteli nebo členy rodiny. Je to hra, kterou lze společně naučit a užívat si ji, což podporuje pocit kamarádství a soutěže. Tyto počáteční zkušenosti mohou zapálit celoživotní lásku k šachům a nastavit scénu pro budoucí interakce hráče se svými přáteli, kteří sdílí jejich nadšení. Zde je možno si položit poněkud filozofickou otázku, jaká je hranice mezi celoživotní láskou a celoživotní závislostí⁹⁷ či posedlostí? Röhr⁹⁸ závislost popisuje jako nemoc žízně a poukazuje na problém vnitřní prázdnoty. Autorovou druhou velkou zálibou v období školských let byla sci-fi literatura typu *Startek*, vášně založena na knihách a dokumentech Dr. Grygara, katolického astrofyzika, což patřilo v tehdejší TV k těm nejzajímavějším pořadům. Obojí, šachy i sci-fi, autorovi pravděpodobně sloužily jako útek před realitou, která jej nenaplňovala.

S postupem šachisty je stále zřejmější důležitost přátel v jeho šachové cestě. Přátelé slouží jako cenní cviční partneři, nabízející různé herní styly a strategie. Poskytují bezpečné prostředí pro experimentování, umožňují hráči testovat nová zahájení a taktiky bez obavy z hodnocení.

Přátelé hrají v šachu také roli výzvy ke zlepšení. Zdravé soutěžení povzbuzuje každého hráče usilovat o vynikající výkony, nutí je analyzovat své hry, studovat zahájení a zdokonalovat své dovednosti. Tato soutěžní duch často vede k významnému růstu a rozvoji ve hře. Dvě ruské špičkové šachistky, sestry Kosintsevy, obě s tituly mužských velmistrů, spolu většinou nehrály ostrou šachovou partii, skoro vždy to daly za remízu. Avšak doma, když hrály bleskové partie, tj. partie kdy na celou partii má každý hráč většinou 5 minut, se uskutečňovaly lité boje o to, kdo bude mýt nádobí.

Šachy jsou neustálým procesem učení a přátelé mohou být v tomto ohledu neocenitelní. Sdílejí zdroje, doporučují knihy a vyměňují si poznatky o hře. Tento spolupracující prostředí učení povzbuzuje hráče k objevování nových aspektů šachu, od teorie koncovky po složité strategie ve střední hře. Možnost s někým něco prodiskutovat je neocenitelná.

Emoční aspekt šachu je hluboký. Výhry a porážky mohou vyvolat silné emoce a tlak na výkon může být velmi velký, u mladých šachistů především ze strany příliš ambiciózních rodičů. Přátelé poskytují podporu pro ventilační frustrace, oslavu vítězství a udržení vyváženého

⁹⁷ Například. ZEH, Juli. *Kůň: láska i závislost*, Kazda, Brno, 2023.

⁹⁸ Srov. RÖHR, Heinz-Peter. *Závislost: jak jí porozumět a jak ji překonat*. Portál, Praha, 2015.

pohledu na hru. Tato emoční podpora je klíčová pro duševní pohodu hráče. Nebezpečné to je, když se ventilace spojí s alkoholem, často cigaretami i lehkými drogami jako je marihuana.

2. Výzvy, kterým čelí šachisté a jejich přátelé

I když je pouto mezi šachisty a jejich přáteli silné, není bez svých výzev. Tyto výzvy mohou testovat odolnost jejich přátelství a oddanost hráčů k hře.

Šach vyžaduje značné množství času a oddanosti. Hráči se často ocitnou mezi šachovým tréninkem, turnaji a dalšími životními závazky. Tato žonglování mohou ohrozit přátelství, když se hráči nemohou účastnit společenských aktivit nebo mají omezenou dostupnost kvůli svým šachovým aktivitám. To se stane, když jeden z přátel jde ve výkonnosti nahoru strměji než ostatní přátelé, a tzv. jim uteče. Aby šel pořád dál, musí šachu věnovat více a více času a vyvarovat se neproduktivní ztrátě času, jako jsou návštěvy diskoték a různé oslavy. Rozumní přátelé to chápou, ale u některých to může podnítit závist („Ten tesař, syn Mariin?“ Mk 6,3), někdy až nepřejícnost. Dodnes někteří autorovi vrstevníci nechápou, že když jej kdysi jako třetí výkonnostní třídu poráželi, oni jsou pořád třetí výkonnostní třídy i po 40 letech a autor je mezinárodní šachový velmistr.

I když zdravá soutěž může být motivující, může také vést k napětí mezi přáteli. Soutěže na šachovnici se občas mohou přelít do osobních vztahů. Je důležité, aby přátelé našli rovnováhu mezi soutěživostí a udržením podpůrné a přátelské atmosféry. Autor se setkal s jiným problémem. S kamarády dávali v soutěžích partii za rychlou remízu a šli si povídat a odpočívat na chodbu, a o vavříny bojovali v dalších osmi partiích. Toto pravidla dovolují. Ale pak přišla partie, kdy pouze jeden mohl postoupit například do finále mistrovství republiky nebo pouze vítěz partie mohl splnit normu nějakého šachového titulu, a to byl psychologicky problém.

Očekávání mohou někdy vytvářet v přátelství stres. Přátelé mohou mít různé úrovně oddanosti šachu a rozdíly ve vývoji mohou vést k pocitům nedostatečnosti nebo frustraci. Nesou si s sebou svoje kříže, svá zranění srdce, pocházejí z různých sociálních situací, a to vše může vztahy ovlivňovat.

3. Triumfy a odměny přátelství v šachu

Přes výzvy nabízejí přátelství uzavřená ve šachu mnoho odměn a triumfů, které přesahují šachovnici. Přátelství v šachu často vedou k trvalým poutům. Sdílená vášeň pro hru vytváří hluboké spojení, které překračuje šachovnici. Mnoho šachistů považuje své šachové přátele za své nejbližší a nejtrvalejší společníky.

Diskuse a analýzy šachu poskytují intelektuální podnět, který obohacuje přátelství. Přátelé vyzývají kritické myšlení, podporují kritickou analýzu a podporují lásku k učení, která se rozšiřuje i do jiných oblastí života.

Úspěchy v šachu, ať už velké nebo malé, jsou často oslavovány společně. Přátelé jsou hrdí na vítězství druhého, nabízejí povzbuzení a aplaus za dosažené milníky, získané tituly nebo brilantní odvedené partie.

Šachové turnaje a události se stávají drahocennými vzpomínkami pro přátele. Sdílené zážitky z cest na soutěže, analýzy her do pozdní noci a oslavy vítězství vytvářejí pletenec sdílených momentů, které posilují přátelství. Letos na jaře náš opustivší mezinárodní mistr Ivan Hausner, autorovi před pár lety na jednom českém šachovém turnaji říkal, že se tady potkal s člověkem, se kterým se před 53 lety utkal na přeboru Prahy dorostenců.

Shrnutí

Vztah mezi šachistou a jeho přáteli je jedinečný a trvalý. Je to cesta označovaná vzájemnou podporou, soutěživostí a sdíleným hledáním intelektuálního růstu. Přátelé slouží jako cviční partneři, mentoři a emoční kotvy v životě šachisty, obohacují jeho cestu a přispívají k jeho rozvoji jako hráče i jako jednotlivce.

Šach není jenom hra – je to prostředek pro přátelství, osobní růst a sdílené zážitky. Přátelství uzavřená v šachu jsou důkazem síly společné vášně a trvalého dopadu, který může mít na životy těch, kteří se společně vydávají na tuto intelektuální a strategickou dobrodružnou cestu.

3.4 Šachista a konkurenti

V této části se budeme ponořovat do světa šachistů a dalších soutěžících, prozkoumáme jejich jedinečné vlastnosti, motivace a neúnavné hledání dokonalosti, které charakterizuje tuto pozoruhodnou komunitu.

1. Myšlení šachisty

Šachy jsou intelektuálním bojištěm, kde hráči zasahují do bitvy inteligence. Soutěžící musí mít mimořádnou hloubku intelektu k tomu, aby se vypořádali s komplexností hry. Šachisté jsou často charakterizováni svými výjimečnými analytickými dovednostmi, strategickým myšlením a schopností předvídat tahy svého soupeře.

Šachovnice vyžaduje neústupnou koncentraci a trpělivost. Hráči mohou strávit hodiny přemýšlením o jediném tahu, hodnotíce několik možností a vážících důsledky. Tento stupeň soustředění je znakem oddaných šachistů.

Ačkoli jsou šachy ovládané pravidly a strukturou, umožňují také kreativní projev. Výjimeční hráči mohou představit inovativní strategie a kombinace, které vyzývají konvenční moudrost.

Šachy se tak stávají plátnem pro jejich kreativní představivost.

2. Soutěživost

Šachisté jsou hnáni touhou po zdokonalení. Touha neustále zlepšovat své dovednosti a porozumění hře je silným motivátorem. Soutěžící vnímají každou partii jako příležitost k učení a růstu.

Respekt uvnitř šachové komunity se získává obtížně. Hráči soutěží nejen proto, aby vyhráli, ale také aby získali uznání a respekt od svých vrstevníků a soupeřů. Získání titulu velmistra, například, je svědectvím o odhodlání, dovednosti a o egu člověka.

Soutěžní šach často zahrnuje hry a turnaje s vysokými cenami na prvních místech. Hráči bojující o první místa v soutěži jsou pod velkým tlakem odpovědnosti a hodiny v šachové partii neustále tikají. Tato schopnost vystupovat pod stresem je definující rys šachových soutěžících.

3. Život šachového profesionála

Šachisté dodržují přísné tréninkové režimy, aby si brousili dovednosti. To zahrnuje studium historie šachu, cvičení zahájení, analýzu koncovky a řešení taktických a strategických úloh. Snaha o zlepšení je každodenním rituálem.

Život šachisty často zahrnuje rozsáhlé cestování za účelem účasti na turnajích. Tyto události spojují hráče z různých pozadí a kultur, vytvářejí bohatou mozaiku zážitků a setkání.

Bez významných obětí ve prospěch své vášně se šachisté neobejdou. Věnují nekonečné hodiny hře, často na úkor jiných zájmů nebo závazků. Tato neochvějná oddanost je cenou dokonalosti.

4. Role technologie

Nástup technologie radikálním způsobem změnil šachy. Online platformy a počítačové programy zpřístupnily tréninkové metody a umožnily hráčům soutěžit globálně, aniž by opustili své domovy.

Bitva mezi lidskými hráči a mocnými šachovými stroji, jako je Deep Blue⁹⁹ a AlphaZero¹⁰⁰, posunula hranice lidského porozumění. Tyto konfrontace ukazují odolnost a přizpůsobivost šachových soutěžících.

Digitální věk spojil šachové nadšence po celém světě, podporující globální komunitu hráčů a fanoušků. Online platformy, fóra a streamování učinily šachy přístupnějšími a zábavnějšími pro širší publikum.

⁹⁹ <https://www.ibm.com/ibm/history/ibm100/us/en/icons/deepblue/> - Sporná otázka zní, kdyby Kasparov porazil počítač 6-0, byl by zájem o odvetný zápas velkým cenovým fondem? Stejná otázka se týká i jeho mnohačetných zápasů s Karpovem. Kdyby vyhrál na plné čáře, byl by zájem o další štedře dotované zápasy o titul mistra světa? Staženo 22.10.2023.

¹⁰⁰ <https://www.newyorker.com/science/elements/how-the-artificial-intelligence-program-alphazero-mastered-its-games>. Staženo 23.10.2023.

5. Výzvy a triumfy

Šachy nejsou pouze zkouškou intelektu, ale také psychologickým bojištěm. Hráči musí čelit pochybnostem o sobě, frustraci a strachu z neúspěchu. Mentální odolnost je klíčová pro překonání těchto výzev.

Šachový svět dlouho bojoval s nerovností pohlaví. Ženské hráčky čel unikátním výzvám, včetně stereotypů a nedostatečného zastoupení. Avšak průkopnice jako Judit Polgárová rozprášily skleněný strop a inspirovaly budoucí generace.

Šachy byly svědky historických okamžiků, které překračují samotnou hru. Střety mezi sovětskými a americkými hráči během éry studené války, vzestup zázraku jako Bobby Fischer a trvalé dědictví světových šampionů jako Garry Kasparov zanechaly nevymazatelný otisk na sportu.

6. Etika a sportovní duch

Šachy mají bohatou tradici etikety a sportovního ducha. Hráči jsou očekáváni, že budou dodržovat zásady fair play, integrity a respektu k soupeřům. Skandály týkající se podvádění, ačkoli vzácné, zdůraznily důležitost dodržování těchto hodnot a zavádění kontrol s detektory kovů podobně jako na letištích. Na velkých akcích, jako jsou šachové olympiády, jsou také detekční brány a s ničím větším než tužkou hráč do hracího sálu neprojde.

Mnoho hráčů na nejvyšší úrovni má své podpůrné týmy, včetně trenérů a analytiků, psychologů a někdy i parapsychologů¹⁰¹. Spolupráce mezi hráči a jejich týmy přidává další vrstvu složitosti do soutěžního prostředí.

Historický zápas mezi Garry Kasparovem a počítačovým systémem Deep Blue v roce 1997 vyvolal etické otázky ohledně soutěží mezi člověkem a strojem a role umělé inteligence v šachu.

Shrnutí

Ve světě šachistů a soutěžících je pátrání po dokonalosti neúnavnou cestou, která vyžaduje intelektuální genialitu, neotřesitelnou oddanost a schopnost prosperovat pod tlakem. Tito jedinci jsou hnáni láskou ke hře a touhou (někdy až závislostí) ovládnout její jemné nuance. Najdou uspokojení v procesu zlepšování, vzrušení ze soutěže a kamarádství globální šachové komunity.

¹⁰¹ <https://chess24.com/en/read/news/the-dirtiest-match-in-chess-history-michael-stean-on-karpov-korchnoi-1978>. Staženo 27.10.2023.

Šachy se i v digitálním věku dále vyvíjejí, hráči a soutěžící čelí novým výzvám a příležitostem. Okamžik, kdy počítač vyřeší šachy podobně jako piškvorky¹⁰², je ještě pořád v nedohlednu. Technologie otevřela dveře širšímu publiku a posunula hranice toho, co je v hře možné. Nicméně, ve svém jádru zůstávají šachy nadčasovým hledáním, které oslavuje lidský intelekt a trvalý duch šachových soutěží.

Nakonec, ať už soutěží o tituly nebo si jen užívají krásu hry, šachisté a soutěžící vtělují esenci oddanosti, strategie a neústupného hledání dokonalosti, která může být buď podporou nebo překážkou správného duchovního života křesťana.

¹⁰² Holandský počítačový expert Luis Victor Allis dokázal, že na hracím poli 15×15 má začínající hráč vítěznou strategii. Vyhrávající strategie existuje také pro větší rozměry hrací plochy, protože druhý hráč nemůže využít tohoto prostoru k vynucení remízy. Srov. ALLIS, Victor L., *Searching for Solutions in Games and Artificial Intelligence*. Ph.D. thesis, University of Limburg, The Netherlands, 1994.

4 Předpoklady pro “být dobrým šachistou” ... a duchovní kontext

Šachy jsou jednou z nejstarších a nejvíce respektovaných deskových her na světě. Jejich komplexnost a hloubka strategie přitahují hráče z celého světa. Být dobrým šachistou vyžaduje kombinaci talentu, tvrdé práce, trpělivosti a mnoho dalších faktorů. Táto kapitole se bude zabývat předpoklady a dovednostmi, které jsou nezbytné pro dosažení špičkové úrovně v šachu. Nejprve z pohledu lidské přirozenosti, toho tělesného, biologického, a pak z pohledu duševního a duchovního.

1. Základní znalosti pravidel šachu

Než se můžete stát dobrým šachistou, musíte samozřejmě rozumět pravidlům hry. To zahrnuje znalost pohybu jednotlivých figur, pravidla pro šach a mat, pravidla pro remízu a další klíčové aspekty hry. Je s podivem, že děti i třeba předškolního věku mají s pochopením pravidel menší obtíže než dospělí s vysokoškolskými tituly, například jejich pedagogové. Děti nemají problém vidět šachovnici komplexně, kdežto dospělí se většinou soustředí na nějaký konkrétní úsek šachovnice a to, co se děje jinde, jim uniká.

2. Strategické myšlení

Strategie je jedním z nejdůležitějších prvků úspěšného šachisty. Musíte umět plánovat několik tahů dopředu, předvídat možné protiútoky soupeře a vyvinout efektivní strategii pro dosažení výhody. Strategie je o tom rozestavit co nejlépe své figury. Velmi silní hráči si často s figurkami povídají, dávají jim lidské pocity. I v komentářích píšou „černý král má obavy o svou bezpečnost“ nebo „necítí se bezpečně“. Skotský velmistr Rowson ve svých knihách toto povídání s figurkami rozsáhle popisuje¹⁰³. Autor této práce tuto metodu také používal. Dnes to hodnotí spíše jako vyvolávání duchů než racionální přemýšlení.

3. Taktické dovednosti

Schopnost vytvářet kombinace a taktické manévry je klíčová. To zahrnuje vidění různých kombinací tahů a také schopnost takticky získat materiál nebo získat jinou výhodu. Schopnost dobře počítat varianty je klíčová v šachu. K čemu je skvělá strategie, když přehlédneme soupeřovu taktickou možnost, která partii okamžitě ukončí? Vypracování propočtu zabírá roky tréninku. Nejsilnější hráči dokáží ihned vidět ty klíčové varianty, aniž by je počítali. Říká se tomu tunel.

¹⁰³ ROWSON, Jonathan, *Chess for Zebras: Thinking Differently about Black and White*, Gambit Publications, 2003 a ROWSON, Jonathan, *The Seven Deadly Chess Sins*, Gambit Publications, 2001.

4. Výborná paměť

Šachy vyžadují schopnost pamatovat si mnoho různých variant a pozic. Dobrý šachista si pamatuje nejen své vlastní partie, ale také partie slavných hráčů a základní šachové koncepty. Bez toho se opravdu silný šachista neobejde. Někteří hráči jsou označováni za chodící encyklopedie. Je to nutné proto, aby se znovu neobjevovala Amerika, jak se říká. Především v koncovkách jsou některé schopnosti šachistů na úrovni návyků a instinktů.

5. Analytické schopnosti

Schopnost analyzovat partie, identifikovat chyby a zlepšovat se je klíčovou dovedností. Šachista by měl být schopen objektivně hodnotit svou hru a identifikovat slabiny. Analýza svých sehraných partií, všech, ale s důrazem na ty prohrané, je klíčovou dovedností šachisty. V předpočítačové éře měl každý silný hráč několik sešitů svých zanalyzovaných partií začínajíc od partií z mládežnických soutěží. Pochopit své chyby, zjistit důvod, proč se staly a nepakovat je cesta kupředu. Zde je třeba důležité analyzovat partie starých mistrů konce 19. a počátku 20. století, protože jejich soupeři dělali chyby a tyto partie se dostaly do učebnic, jako strategické návody a typické chyby šachistů. Partie dnešních šachistů k tomu nejsou k tomu vhodné, protože úroveň obrany je neskonale vyšší. Když je hráč v ohrožení, obětuje třeba pěšce za zamotání situace na šachovnici. Proto na partiích starých třeba 100 let se dobře učí strategie.

6. Trpělivost a koncentrace

I dnes, kdy se zkrátilo časové tempo pro sehrání šachové partie, může šachová partie trvat mnoho několik hodin (většinou kolem čtyřech hodin), které vyžadují trpělivost a soustředění. Dobrý šachista musí být schopen udržet svou koncentraci po celou dobu partie a nenechat se rozptylovat. S tím souvisí i fyzická kondice šachisty. Kdo má lepší fyzickou kondici, toho prostě začnou později bolet záda a začne se později vrtět na židli, nemluvě někdy o extrémních teplotních podmínkách v průběhu letních turnajů, kdy především lidé s velkou nadváhou mají u delších partií problémy fyzického rázu.

7. Studium a znalost otevření

Šachová teorie obsahuje tisíce zahájení a jejich variant. Dobrý šachista musí studovat zahájení a jejich hlavní koncepty, aby byl připraven na různé situace, které se mohou v průběhu partie vyskytnout. Některé pozice mohou vzniknout různým pořadím tahů, různá zahájení vedou do stejné pozice, proto je nutný celkový přehled. Většinou hráči znají dokonale jeden dva systém za obě barvy, které pravidelně hrají, a mají všeobecný přehled o všem ostatním. Ke znalosti zahájení nepatří jenom znalost tahu typu já tah – on tah, ale i strategické plány daného zahájení a jeho netypičtější taktické obraty.

8. Psychologická odolnost

Šachy jsou mentální hrou, ve které hraje psychika hráče zásadní roli. Hráči musí zvládat tlak, stres a nejistotu během partie. Také musí být schopni udržet klid a neupadnout do emocionálních výkyvů. Je obtížné zachovat chladnou hlavu, když hráč udělá tah, a jak to bývá, okamžitě po jeho uskutečnění si uvědomí, co za hloupost udělal. V tomto momentě je třeba zachovat absolutně emoce na uzdě, protože první chyba partii neprohrává. Už třeba nemáme výhodu, nebo jsme se dostali do horší pozice, ale ještě ne do prohrané. Pokud to hráč nezvládne emocionálně, většinou přichází ihned i druhá chyba, ta už je ale pro partii fatální. Také je třeba, pokud se hráč z první chyby vzpamatuje, neopakovat si pořad v průběhu pokračování partie, co za blbost hráč udělal, je třeba s chladnou hlavou reagovat na aktuální situaci na šachovnici, která je obtížnější než ta před chybou, ale partie pokračuje. A naproti taky sedí člověk, který také dělá chyby. Spoléhat na chyby soupeře není dobré, ale často se stane, že soupeř „pomůže“ a třeba projde kolem výhry a partie pokračuje.

9. Zkušenosti z reálných partií

Hrát hodně šachových partií je nezbytné pro zlepšení. Praxe v reálných partiích vám umožní lépe porozumět šachovým situacím a různým typům pozic. V tréninku se má hráč snažit přiblížit reálné partii, ale dokonale to samozřejmě nejde. Tak je to v každém sportu, že na tréninku se málokdy dosáhne 100% nasazení jako v ostrém zápase. Proto přes ostré partie, kdy tikají hodiny, vede cesta vpřed.

10. Učení se z chyb

Dobří šachisté se nebojí chyb a prohřešků. Místo toho se z nich snaží co nejvíce poučit a zlepšit se. Učení se z vlastních chyb a chyb jiných hráčů je nezbytné pro růst jako šachista. Když autorovi bylo asi 16 let a svému otci řekl při otázce, proč analyzuje své sehrané partie, že „člověk se učí z chyb“, jeho moudrý otec mu na to odpověděl, „ale jenom blbec z vlastních“. U šachu to nejde, i mistři světa dělají chyby, jejich partie jsou velmi důkladně analyzované. Někdy se jim podaří skvělá partie bez chyb. Výkonnostní rozdíl mezi šachisty spočívá v četnosti a vážnosti chyb v jejich partiích. Mistr světa je ten, kdo jich aktuálně dělá nejméně.

11. Přístup k učitelům a zdrojům

Šachy jsou bohatou oblastí pro studium a učení. Přístup k dobrým učitelům, knihám, online kurzům a dalším zdrojům je pro rozvoj šachisty klíčový. Nutno dodat, že finanční zajištění je dnes klíčové. Maďarům se podařilo vychovat hráče světové extra třídy, Petera Leka, který ve svých 14 letech v roce 1994 se stal tehdy nejmladším velmistrem na světě. Návod, jak to udělat, byl tenkrát tento: „Vezměte malého kluka, a vrazte do něj 2 miliony dolarů...“ To byl rok 1994.

12. Vnitřní motivace

Nakonec, být dobrým šachistou vyžaduje silnou vnitřní motivaci a vášeň pro hru. Šachy jsou náročnou disciplínou, a tak je důležité mít skutečnou lásku k nim. Mnoho začátečnicků krásu hry nikdy neodhalí, je pro ně těžká a nudná a brzy je přestane zajímat.

Být dobrým šachistou je náročný úkol, který vyžaduje kombinaci dovedností, trpělivosti a vášně. Nicméně, s odpovídajícím úsilím a odhodláním může každý dosáhnout pokroku ve hře a těžit z mnoha výhod, které šachy nabízejí, včetně rozvoje analytických dovedností, zlepšení paměti a schopnosti strategického myšlení.

Šachy ale nejsou jen deskovou hrou, ale také fascinujícím duchovním zážitkem. Přestože se zdají být pouhým soubojem mezi figurkami na šachovnici, jejich hraní má mnohem hlubší duchovní rozměr. Být dobrým šachistou vyžaduje nejen technické dovednosti a strategické myšlení, popsané výše, ale také určité duchovní předpoklady a kontext, které výrazně ovlivňují přístup k této hře.

1. Trpělivost a trvalost

Duchovní kontext šachů lze spojit s trpělivostí a trvalostí. Šachové partie jsou často dlouhými mnohahodinovými kláními (souboji), kde je třeba vyčkat na vhodný okamžik a postupovat opatrně. Tato trpělivost a schopnost setrávat v obtížných situacích jsou duchovními kvalitami, které šachista potřebuje rozvinout.

2. Všímavost, bystrost a soustředění

Soustředění na přítomný okamžik je v duchovním kontextu klíčovým prvkem. Šachy vyžadují absolutní koncentraci na hru a na to, co se děje na šachovnici právě teď. Toto soustředění může přinést klid a harmonii do myšlení šachisty. Ve škole je to často o koncentraci. A šachisté díky dlouhodobému tréninku jsou mistři v umění koncentrace. Navíc umí zatnout zuby a mentálně zapracovat, když je zapotřebí.

3. Hledání hlubšího smyslu

Pro mnoho lidí jsou šachy prostředkem k hledání hlubšího smyslu ve hře i v životě. Hledání hlubších vzorů a strategií na šachovnici může odrážet hledání smyslu v různých aspektech života. Šachy mohou být metaforou pro rozvoj a růst v duchovním smyslu. Někdo hovoří doslova o šachové filozofii.

4. Rovnováha a harmonie

Duchovní kontext šachů může také zahrnovat hledání rovnováhy a harmonie v hře. V šachu jsou různé figury, každá s vlastními schopnostmi, a šachista musí najít harmonický způsob, jak je spojit do úspěšného celku. To může odrážet snahu o dosažení harmonie a rovnováhy v životě.

5. Učení se z chyb a sebekontrola

Duchovní kontext šachů zdůrazňuje důležitost učení se z chyb a sebekontroly. Šachista musí být schopen přijmout své chyby, analyzovat je a zlepšovat se. Tato schopnost je spojená s duchovním růstem a sebekontrolou. Připomíná to zpytování svědomí, jak píše sv. Ignác¹⁰⁴ „probírá hodinu po hodině, dobu o době“ a hledá „nedokonalosti“ a „zaznamená ... a učiní předsevzetí, že se do druhého“ šachového klání, které bude hrát, „napraví“. Rozdíl je v tom, že duchovní cvičení sv. Ignáce mají člověka přivést blíže k Bohu, což se o zpytování šachového svědomí říct nedá.

6. Respekt k protihráči

V duchovním kontextu je respekt a úcta k protihráči důležitým prvkem. Šachy mohou sloužit k budování vzájemného respektu, empatie a pochopení, protože protihráč má své vlastní myšlenky, strategie a cíle. Šachista se sám odhalí, jaký je člověk po duchovní stránce podle toho, jak mluví o svých soupeřích. Jedna z karikatur chybně prožívané spirituality říká: jsem lepší než ostatní, já vyvolený a vyhraněný jsem něco víc¹⁰⁵. Podobný příklad je porovnávání IQ. Definice inteligence jsou různé, autorovi osobně se nejvíce líbí ta Gardnerova, ale po letech zkušeností, kdy sám s oblibou řešil různé testy IQ jako on sám, tak jeho svěřenci, třeba pro letce či pyrotechniky, pro děti adekvátní jejich věku, došel k závěru, že číslo IQ ukazuje pouze dovednost, s jakou úspěšností daný člověk řeší testy IQ. Nic víc. Neříká to nic o kvalitě člověka. Autor zastává stejné stanovisko jako Tomáš Akvinský ohledně heteromního rozumu člověka, kdy vnuknutí bývají z ducha spíše než z vlastního *racia*, kterýžto názor zastává Kant. A jaký duch „napomáhá“ při řešení IQ testů, a jaký při šachu? Člověku vyjde v IQ testu hodnota kolem 140 a ego se už dme pýchou.

7. Pohyb k vyšším úrovním vědomí

Někteří šachisté vnímají hru jako prostředek k pohybu k vyšším úrovním vědomí. Praktikování šachu může vést k hlubšímu porozumění sebe sama a okolního světa. Autor pamatuje článek z poloviny 80. let minulého století, který tvrdil, že ti nejlepší šachisté planety jsou napojeni na nějakou kosmickou energii. Tenkrát se autor tomuto názoru smál, věděl, že existuje racionální algoritmus výběru tahu a lidské schopnosti jako paměť, umění logického uvažování a podobně. Avšak dnes ví, že i toto může být pravda a hráči tuto vesmírnou energii využívají, a ne jenom ti špičkoví. Jak píše Rucki¹⁰⁶, démoni jsou pořád stejní, pouze názvosloví se na rozdíl za těch

¹⁰⁴ IGNÁC Z LOYOLY, Duchovní cvičení, Refugium, Olomouc, 2017, s. 33-34.

¹⁰⁵ ALTRICHTER, Michal, Spirituální teologie, Refugium, Olomouc, 2017, s. 47-48.

¹⁰⁶ Srov. RUCKI, Štěpán. *Alternativní medicína: pomoc, nebo nebezpečí?* Křesťanský život, Albrechtice, 2008.

asi 6000 let modernizovalo, a místo slova démon se používá kosmická energie, životní energie a podobně.

V závěru lze říci, že šachy mohou být více než jen hrou na šachovnici. Pro mnoho lidí mají duchovní rozměr a mohou sloužit k rozvoji různých duchovních kvalit, jako je trpělivost, soustředění, hledání smyslu a harmonie. Být dobrým šachistou v tomto kontextu zahrnuje nejen technické dovednosti, ale také rozvoj těchto duchovních předpokladů, které mohou pozitivně, ale i negativně, ovlivnit nejen hru, ale i život jako celek. Tyto duchovní předpoklady se mohou v negativním smyslu podílet také na rozpadech rodin, na úpadku ve víře v Boha či jiných životních těžkostech.

5 Mezní situace: úspěch, blamáž, závist, pokušení odměn, vytrvalost, starost o ty, které posílá Pán do cesty

Život šachisty je plný výzev a mezních situací, které mohou ovlivnit jejich kariéru a životní dráhu. Některé z těchto mezních situací mohou být pozitivní, zatímco jiné mohou představovat výzvy. Je to taková šachová biodroma se svými klíčovými uzly. Zde je několik příkladů mezních situací v životě šachisty:

1. První turnajová výhra

První výhra na turnaji může být zlomovým okamžikem pro mladého šachistu. To může posílit jejich sebevědomí a motivaci k dalšímu zlepšení. První vítězství v turnaji, i když to bude jenom malý turnaj v kroužku ve škole, je ještě silnější motivační faktor.

2. Dosáhnutí titulu

Získání titulu, jako je například mistrovský titul (např. mistr FIDE, mezinárodní mistr, velmistr), je významným milníkem v kariéře šachisty. Tato situace může ovlivnit rozhodnutí hráče o dalších cílech a ambicích. Tituly jiného rázu jsou vítězství v oficiálních turnajích s názvem mistrovství, počínajíc mistrovstvím školy či oddílu a konče mistrovstvím republiky v různých kategoriích s jízdenkou na mistrovství světa a Evropy.

3. Zahraniční kariéra

Přechod do mezinárodního šachového prostředí může být mezní situací. Šachisté se mohou rozhodnout hrát v zahraničí, především směrem na západ, kde mají více příležitostí získávat zkušenosti a hrát proti silným soupeřům. I odměny v zahraničí jsou výrazně vyšší než v českém prostředí.

4. Přístup k trenérům

Možnost pracovat s kvalitními trenéry a mentory může výrazně ovlivnit rozvoj šachisty. Získání takového přístupu, možnost zapojit se do akcí nějaké renomované šachové školy, může být klíčovým momentem.

5. Formát profesionální kariéry

Rozhodnutí hráče, zda se stane profesionálním šachistou, nebo zda budou šachy koníčkem pro volný čas, je důležitým rozhodnutím, které ovlivňuje jeho životní styl a prioritní cíle.

6. Věk a vrcholový výkon

Šachisté často čelí tlaku, aby dosáhli svého vrcholového výkonu v mladém věku. Přechod z mládežnických kategorií do dospělých může být náročný, a někteří hráči mohou zažívat tlak ohledně udržení svého výkonu. Velmi výrazný bod zlomu pro starší šachisty byl přechod k používání počítačů, a především ve značném zkrácení času na šachovou partii, kdy se celkový

čas partie snížil ze sedmi hodin na čtyři hodiny. Další velký zlom pro starší generace přišel v momentě, kdy FIDE zakázala zapisovat si tah do partiáře předem. Důvod byl ten, že na mistrovských mládeže si hráči zapsali do partiáře tah a trenér jim ho odkýval nebo ne. Takto se podvádělo. To vedlo k zákazu zapisování tahu před vykonáním tahu a k vyloučení všech nehrajících osob z hrací místnosti na oficiálních mistrovstvích. Proč to bylo velmi náročné pro starší hráče? Všichni silní hráči šachové historie doporučovali, zapsat si tah, pak ještě před jeho vykonáním si prohlédnou zběžně šachovnici, jestli nebylo něco přehlédnuto, ještě jednou rychle ohodnocení a teprve pak vykonat tah. A to trénujete třeba 30 let a teď je třeba přejít na jiný styl. Toto ve spojení se zkrácením času, protože někteří úředníci FIDE měli kolem roku 1995 myšlenku dostat šachy do televizí, bylo pro hráče nad 50 let těžkým oříškem. Dnes se čas na partii opět prodlužuje k šesti sedmi hodinám na partii.

Co se týká věku šachisty obecně, v SSSR byly konány výzkumy ohledně vrcholné formy šachisty. První vrchol přicházel okolo 35 let a druhý kolem 43 let a pak křivka výkonnosti pomalu a jistě klesala. Dnes při počítačových generacích a možnostech cestovat bez omezení po celém světě (omezením jsou pouze finance), se to posunulo o 10 let níže. Top hráči po 40 letech si hledají jiné uplatnění viz třeba exmistr světa Vladimír Kramník či Garry Kasparov, kteří se v určitém věku, kdy ještě patřili k absolutní světové špičce, rozhodli šachu zanechat.

7. Zdraví

Zdravotní problémy mohou být mezním okamžikem. Zranění, nemoci nebo psychické stavy mohou mít výrazný vliv na schopnost hrát šachy a rozhodování hráče o budoucnosti.

8. Finanční situace

Finanční situace může hrát roli v rozhodování, zda šachista bude moci plně věnovat svůj čas tréninku a turnajům, nebo zda bude muset pracovat na jiném poli pro zajištění obživy.

9. Národní reprezentace

Příležitost reprezentovat svou zemi na šachových olympiádách nebo jiných mezinárodních soutěžích může být pro šachistu velkým cílem a mezní situací v jejich kariéře. Tomuto přechází úspěch na Mistrovství republiky, což jsou další pozitivní motivační faktory.

10. Rozhodnutí o ukončení kariéry

Každý šachista se nakonec dostane do fáze, kdy musí rozhodnout o ukončení své aktivní kariéry. Toto rozhodnutí může být emocionálně náročné a ovlivnit celý jejich životní směr. Hráči začínají psát knihy, hodně se jich začíná věnovat trénování. V podstatě všichni trenéři reprezentací mládeže jsou bývalí profesionální šachisté. Pořád ještě hrají soutěže, ale už to není hlavní zdroj jejich příjmů. Hodně rozumných šachistu po dosažení titul velmistra

profesionální šachy opouštějí, nechávají si jej jako koníčka a věnují se třeba podnikání, kde se jim naskytují možnosti větších výdělků než v šachu.

To byly takové materiální mezní situace, kterými každý šachista prochází v průběhu své kariéry, i když většina se ke všem bodům nedostane. Tyto situace mohou formovat jejich osobnost, motivaci a rozhodnutí ohledně šachu a života obecně.

Mezní situace v životě šachisty však mohou zahrnovat i různé aspekty, včetně úspěchu, nezdaru, emocí, etických otázek a mezilidských vztahů. Zde je pohled na některé z těchto duchovních mezních situací:

1. Úspěch

Dosáhnout významného úspěchu v šachové kariéře, jako je získání titulu nebo vítězství na prestižním turnaji, může být povýšeno na mezní situaci. Úspěch může přinést slávu, uznání a finanční odměny, ale také zvýšit tlak a očekávání od fanoušků, médií a sponzorů.

2. Blamáž

Každý šachista zažije neúspěch a porážky. Překvapivá prohra nebo chyba může být velkou blamáží. Jak šachisté zvládají tyto okamžiky neúspěchu, může ovlivnit jejich psychický stav a sebevědomí. V šachu se hrají i soutěže družstev, kdy nastupují proti sobě družstva složené ze čtyř až osmi hráčů. Chyba v individuální partii to pokazí pouze hráči, ale chyba v soutěži družstev může pokazit výsledek celému družstvu. Na druhou stranu zajistit za stavu 3,5:3,5 vítěznou partii vítězství družstva nebo za stavu 4:3 úspěšnou obranou špatné koncovky taktéž zajistit vítězství družstva je velká vzpruha a motivace, spojená s uznáním ostatních hráčů v družstvu. Hráči jsou na soupisce seřazení podle výkonnosti, ti nejlepší hrají na první šachovnici, ale mají i větší zodpovědnost. Ostatní hráči se chodí na první šachovnici dívat a berou si od ní psychickou vzpruhu.

3. Závist

Šachový svět může být konkurenční a závist mezi hráči není neobvyklá. Když někdo dosáhne úspěchu, může to vyvolat závist u jiných hráčů. Závist a s ní spojené pomluvy se snahou poškodit hráčovu pověst, kterou si vybudoval svými výsledky za šachovnicí, může být mezní situací, kterou šachisté musí zvládnout a pracovat na své vlastní psychické odolnosti.

4. Pokušení odměn

Šachisté mohou být lákáni finančními odměnami, které mohou získat za účast na různých turnajích, včetně těch, které nejsou etické nebo legální. Toto pokušení může být mezní situací ohrožující integritu šachisty. Zhoršující se finanční podmínky na turnajích vedou k tomu, že více a více šachistů není schopno zcela finančně zajistit svoji existenci či rodinu, proto se mohou uchýlit i k nelegálním možnostem získání nějaké finanční odměny.

5. Vytrvalost

Hrát šachy vyžaduje nejen schopnost vyhrávat, ale také vytrvalost v době, kdy se nedaří. Mezní situace vytrvalosti se mohou objevit v dlouhých a vyčerpávajících partiích¹⁰⁷, kdy je třeba udržet koncentraci a pozitivní přístup. Ještě náročnější to je v momentě, kdy se za sebou nepovedou třeba tři dlouhé partie, je třeba nějak zachránit turnaj, snížit laťku a hrát bezpečně. Když ve třetím turnaji za sebou odejde invence, je třeba zatnout zuby a pořádkem hrát.

6. Starost o ty, které posílá Pán do cesty

Etické a morální otázky mohou být mezními situacemi, s nimiž se šachisté mohou setkat. To zahrnuje otázky fair play, respektu k protihráčům a dodržování pravidel. Autor práce své svěřence učil především úctě k soupeřům, že to nejsou nepřátele, ale sportovní protivníci. Povyšování nad soupeři, výkonnostně slabšími, a někdy až nenávist k silnějším soupeřům jsou v šachovém prostředí celkem běžné.

7. Etika v trenérství

Pro šachisty, kteří se stávají trenéry, je důležité učit své žáky nejen šachovým dovednostem, ale také etice a správným hodnotám. Mezní situace mohou vzniknout, pokud trenéři čelí dilematům ohledně výchovy svých svěřenců. Na prvním místě by měla být snaha učinit ze svěřence dobrého člověka s určitým morálním rámcem.

Každá z těchto mezních situací může ovlivnit šachistův život a kariéru. Jak šachisté reagují na tyto situace a jak se s nimi vyrovnávají, může záviset na jejich osobních hodnotách, etice a schopnosti zvládnout tlak. Šachy jsou nejen intelektuální hrou, ale také zkouškou charakteru a duchovním dobrodružstvím, které přináší mnoho výzev a příležitostí pro růst.

Duchovní kontext šachistů a jejich vnitřní hodnoty mohou hrát klíčovou roli při zvládnání těchto situací a při hledání smyslu ve hře.

¹⁰⁷ Autor této práce byl osobně svědkem jedné z nejdelších šachových partií novodobé historie, kdy se hraje bez přerušování. Partie trvala více než 8 hodin, a to upoutalo i ČT - <https://sport.ceskatelevize.cz/clanek/archiv/od-ctyr-do-pulnoci-v-sachove-extralize-probehla-nejdelsi-partie-moderni-historie/5bdb79ba0d663b6fe8a4865f>. Staženo 28.10.2023.

6 Jak šachista předává své umění a zkušenosti druhým

Šachista může předávat své umění a zkušenosti druhým hráčům několika způsoby. Jedním z nejběžnějších způsobů je stát se trenérem. Zkušení šachisté mohou pracovat s jednotlivci nebo skupinami hráčů, kteří se chtějí zdokonalit ve hře. Během tréninkových sezení mohou analyzovat partie, vysvětlovat strategické koncepty a taktiky, a pomáhat svým žákům rozvíjet své šachové dovednosti.

Dále šachisté mohou podporovat šachové programy ve školách a komunitách. Tím se zapojují do vzdělávacích iniciativ a podněcují zájem o šach u mladých lidí. Pořádáním workshopů a seminářů mohou rozšířit své znalosti i mezi hráče na různých úrovních a poskytovat jim praktické rady a tipy.

S rostoucím vlivem internetu se šachisté stále častěji uchylují k online výuce. Mohou streamovat své partie a komentovat je pro diváky, sdílet instruktážní videa na platformách jako YouTube nebo psát blogy a články na šachových webových stránkách.

Ti nejlepší šachisté šachové historie psali knížky, většinou výběry svých nejlepších partií. Mnozí další se stávají autory šachových knih, článků a výukových materiálů. Tímto způsobem mohou sdílet své hlubší znalosti a zkušenosti s širším publikem a poskytovat jim nástroje k lepšímu porozumění hře.

Mimo to šachisté mohou být aktivními členy místních šachových klubů, kde hrají s mladými hráči, pořádají tréninková sezení a pomáhají s organizací turnajů. Dále mohou pořádat simultánky (jeden silný hráč hraje proti několika slabším hráčům najednou) a exhibice (dva silní hráči hrají například naslepo partii a na velké šachovnici, na náměstí jsou lidé převlečeni do kostýmů figur a dělají tahy, které šachisté říkají, publikum na malých tribunách kolem, při braní figury následuje předem sehraný souboj a vzatá figura odchází ze šachovnice. Silní šachisté tak ukazují své šachové dovednosti v praxi a přispívají k popularitě šachu mezi masami.

A konečně, šachisté mohou být aktivními členy online šachových komunit a fór, kde diskutují o šachových tématech, radí ostatním hráčům a poskytují odpovědi na šachové otázky.

Celkově lze říci, že šachisté mají mnoho možností, jak předávat své umění a zkušenosti druhým a přispět k rozvoji šachového společenství. Čím je šachista lepší, tím je paradoxně složitější své umění a zkušenosti na šachovnici druhým předat.

Není jednoduché se snížit na úroveň posluchačů. To, co je pro přednášejícího automatické na úrovni návyků, může být pro posluchače obtížně pochopitelné bez vysvětlení. Autorovi se na jedné tréninkové lekci s dospělými stalo, že při odpovědi na otázku, se krátce zamyslel, a řekl

odpověď. Jeden zkušený hráč nahlas řekl, že bylo vidět, jak autor přemýšlel, jak v duchu počítal varianty, ale právě pro takové publikum je důležité vysvětlovat i ten postup, jak zkušený hráč dojde k nějakému závěru. Podobný příměr by mohl být vysokoškolský učitel matematiky, který učí studenty prvního ročníku.

7 Jak Bůh prožívá osud šachisty

Otázka, jak Bůh prožívá osud šachisty, je hluboká a osobní, a závisí na individuálním přesvědčení a víře každého člověka. Jak skutečně Bůh vnímá nebo ovlivňuje lidské události, včetně hry v šachy, to se dozvíme až na věčnosti. Nyní se autor může pouze domnívat, co bylo v souladu s Boží vůlí a co už nikoliv.

Pokud analyzujeme život šachového profesionála, tak jako první je zamyšlení nad efektivitou času, který šachisté tráví nad šachovnicí či na šachových turnajích. Čas je omezený zdroj, a to, čemu šachista věnuje svůj čas, odráží jeho priority a hodnoty.

Každý jednotlivec má jedinečné zájmy, povinnosti a cíle, kterým věnuje svůj čas. Zde jsou některé způsoby, jak lidé mohou věnovat svůj čas:

1. **Práce a povinnosti:** Většina lidí tráví většinu svého času prací a plněním každodenních povinností, jako jsou práce, péče o rodinu, domácnost, placení účtů a podobně.
2. **Zábava a relaxace:** Lidé také věnují čas zábavě a relaxaci, včetně sledování televize, čtení knih, sportování, cestování nebo jiným zálibám, které jim přinášejí radost.
3. **Rodina a vztahy:** Kvalitní čas strávený s rodinou a blízkými je pro mnoho lidí velmi důležitý. To zahrnuje trávení času s dětmi, partnerem, rodiči a přáteli.
4. **Sebevzdělávání:** Někteří lidé věnují svůj čas na sebevzdělávání a rozvoj, jako je studium nových dovedností, čtení knih, účast na kurzech nebo online vzdělávání.
5. **Dobrovolnictví a charita:** Někteří lidé věnují čas dobrovolnické činnosti a pracují na podpoře komunity nebo charitativních organizací.
6. **Duchovní a náboženské aktivity:** Pro některé lidi jsou duchovní a náboženské aktivity důležitou součástí jejich života, a proto věnují čas modlitbě, návštěvám bohoslužeb nebo zapojení do náboženských komunit.
7. **Kariéra a osobní rozvoj:** Někteří jedinci se více zaměřují na svou kariéru a osobní rozvoj, a věnují čas pracovnímu růstu, networkingu a plánování své budoucnosti.
8. **Kreativita a umění:** Lidé, kteří mají zájem o umění a kreativní vyjádření, mohou věnovat čas malování, psaní, hraní hudby nebo jiným uměleckým aktivitám.
9. **Zdraví a pohybová aktivita:** Fyzické a duševní zdraví jsou pro mnoho lidí prioritou, a proto věnují čas cvičení, sportu, stravování zdravě a péči o své blaho.

Každý člověk má své vlastní individuální priority a cíle, což ovlivňuje to, jakým způsobem tráví svůj čas. Je důležité najít rovnováhu mezi různými oblastmi života a věnovat čas činnostem, které jsou pro každého osobně významné s tím, že prioritou by mělo být v tom ideálním případě u každého člověka budování vztahu s Bohem.

V průběhu života dochází u člověka k hledání pravého smyslu života a taky k zaobírání se Boží existencí a následně i tím, co Bůh říká na náš život? Podobné otázky si kladl i autor, zda-li žije jako šachista v souladu s Boží vůlí? Přináší mu to, co dělá, požehnání nebo prokletí? Dává Boha skutečně na první místo? Je víra centrálním prvkem našeho životního postoje? Může mít šachista živý vztah s Bohem?

Uvědomuje si, že Bůh má plnou kontrolu nad každou událostí v životě každého člověka. Bůh má plán pro každého člověka, ale zároveň člověk má svobodnou vůli a to, jak se rozhodne, je vždy na člověku samotném. Boží vůle je pro křesťany důležitým hlediskem, které formuje jejich víru a chování.

Boží vůle může zahrnovat určité cesty pro jednotlivce, určitý směr v životě a určité morální normy, které by lidé měli následovat. Boží vůle se chápe jako vedení křesťanů k dobrým rozhodnutím a spravedlivému životu.

1. **Svobodná vůle:** Křesťanství věří v existenci lidské svobodné vůle, což znamená, že lidé mají schopnost volit mezi dobrem a zlem. Samozřejmě že i takové téma předpokládá nesnadný osobní boj: abychom se přesunuli z teoretické věty do praxe každodenního rozlišování. I přesto, že Bůh má svůj plán a vůli pro lidstvo, křesťanská víra zdůrazňuje, že lidé mají možnost rozhodovat se a volit. Bůh nevnučuje svou vůli, ale dává lidem možnost rozhodnout se sami. Bůh dává lidem i možnost odmítnout ho a zvolit si místo něj někoho či něco jiného, avšak se všem konsekvencemi, které z toho plynou.
2. **Boží zjevení:** V křesťanství je Boží vůle často chápána jako zjevovaná lidem prostřednictvím Bible, modlitby a duchovního vedení. Křesťané hledají pochopení Boží vůle prostřednictvím studia Písma, modlitby a duchovního života. Biblické texty, zejména Nový zákon, obsahují mnoho pokynů a etických principů, které jsou považovány za vyjádření Boží vůle.
3. **Následování Boží vůle:** Křesťané jsou vyzýváni, aby usilovali o následování Boží vůle ve svém životě. To může zahrnovat dodržování Božích přikázání, praktikování laskavosti, spravedlnosti a lásky k bližním a hledání Božího vedení při rozhodování o svých životních cestách.

Je třeba poznamenat, že existuje mnoho různých teologických a denominálních interpretací chápání Boží vůle v křesťanství, a různé křesťanské tradice mohou mít různé důrazy na tento koncept. Nicméně, všeobecně lze říct, že v tomto rámci by osud šachisty mohl být vnímán jako součást Božího plánu, ale zároveň šachista měl svobodu rozhodovat se a jednat.

Život šachisty nabízí mnohá pokušení a možná i sklony k hříchům. Souvisí to také s tím, jakým směrem se formuje dnešní svět, mladí lidé, jaké styly výchovy a vzdělávání jsou upřednostňovány rodiči i státem. Vytrácí se „zdravé“ křesťanské jádro pod vlivem nejrůznějších „-ismů“.

Autor ve svém životě důkladně se zabýval otázkou, co mu šachy daly a co mu vzaly. Šachy nutí uvažovat logickým rozumem, a to je člověčina, ale když vane Duch Svatý, tak to nemá často s člověčinou nic společného. To je Boží síla, se kterou nemůže pohnout ani skála. U šachů je potřeba se dívat do jádra, kdo tuto hru vymyslel, a co vše je za touto hrou schováno. Principiálně jsou šachy o porážení království, což je dnes jako podle Písma svatého, že povstane království proti království, tedy válka. Takže šachy duchovně vedou k válce pod záminkou sportu.

Kdyby v šachách byla láska, Bůh je láska, tak bychom mohli říct, že šachy vedou k Bohu, ale to tam autor nespátřuje. Zasvětit život šachům určitě z tohoto úhlu pohledu není Boží vůlí pro člověka.

Nejslavnější šachové partie mezi Američanem a Rusem vedl ke studené válce a k prohloubení krize mezi oběma světovými mocnostmi (USA a Ruskem). Jednou z podob války byla šachová bitva, kdo vyhraje. Američan u této partie dělal velké naschvály, zdržoval, vymýšlel různé podmínky, ale Rus chtěl hrát, protože má rád šachovou hru, ale hra byla zneužita k prohloubení studené války. (Tak to viděl svět. Ve skutečnosti byli Fischer a Spassky kamarádi a tímto divadlem se snažili z tohoto zápasu, ze kterého politikové udělali zápas kapitalistického západu proti socialistickému východu, vytřískat co nejvíce peněz.)

Obecně lze toto vyjádřit jednoduše „Bez Božího požehnání, marné lidské namáhání.“ (lidová interpretace začátku žalmu 127) Boží slovo nás na mnoho místech vyzývá, ať začneme žít novým životem s Ježíšem podle Jeho slova. Jinými slovy, máme učinit „obrácení“. Obrácení od svého (starého) způsobu života k Božimu (novému) způsobu života. Je naprosto zásadní a neodlučitelně patří do života každého pravého křesťana, bez obrácení není záchrany (která je Boží touhou pro všechny lidi). To vede k velkému Božimu požehnání již v tomto životě – bez obrácení v podstatě není žádný duchovní růst. I když se nám často chce „lebedit“ v tom starém, obrácení nakonec vede k ohromné radosti.

Problémové oblasti (odmítnutí, neodpuštění, hněv, strach, různé zlozvyky...), které se mohou týkat našeho života, můžeme s Ježíšem proměnit. A tak se stalo i v případě autora, který se s pomocí Boží po svém křtu odvrátil od hry v šachy a začal nový život s Bohem pod jeho vedením a v plné důvěře. Šachy Bůh odsunul do pozadí a připravil pro autora zcela nové životní výzvy.

Dnes se autor této diplomové práce dívá na svou profesní kariéru jako na přípravnou fázi duchovní cesty. Ani ty nejlepší šachové partie totiž člověka nedostanou do Boží blízkosti, ze které může vyplynout celoživotní Boží šachové dobrodružství, kde však Pan Bůh je ten, který určuje kroky na šachovnici.

Je to o umění odevzdat svůj život do rukou Největšího šachového velmistra a tím je Pan Bůh. Šachy v duchovním životě znamenají umění naslouchat hlasu Pána Boha a pak táhnout na šachovnici podle Jeho vůle. Toto vyžaduje obrovskou trpělivost, odevzdání a samotu s nasloucháním Panu Bohu. Postupem času člověk může proniknout do obcování s Pánem Bohem podobně jako Mojžíš ve stanu setkávání. Bez tohoto setkávání náš lidský život můžeme začít prohrávat, ale pokud tam je včleněny čas na naslouchání a konzultaci s Pánem Bohem, pak tahy na šachovnici se blíží dokonalosti. Prohlubuje se tím víra, začíná Boží dobrodružství plné lásky a naděje. V období zkoušek často naděje je ta poslední, která zůstává. Díky naději se pak opět rozvinou láska a víra.

Šachy v duchovním životě mohou tedy znamenat nádherné dobrodružství, kde není poražených, ale je spočinutí v Duchu Svatém, tedy naplnění vnitřním štěstím, které svět dát nemůže.

Hrát šachy v Duchovním životě tedy znamená odevzdat svůj život do rukou Pánu Bohu a zpětně vidět krásu a dokonalost jednotlivých kroků, které v praxi a v daném okamžiku byly často úzkou a křížovou cestou po vzoru Pána Ježíše.

Šachy v duchovním životě můžeme vidět rovněž jako boj dobra se zlem. Kdy je potřeba naslouchat Pánu Bohu, aby člověk zvítězil. Bez Božího vedení můžeme na životní duchovní šachovnici mířit k velké porážce, nebo naopak pod Božím vedením k velkému vítězství.

Pokud jsme příliš naslouchali radám zlého, ale toužili jít za Pánem Bohem, může se stát, že budeme muset počkat na vítězství v čekárně nazvané očistec.

Umění je tedy naslouchat Pánu Bohu a dokázat rozlišovat vnuknutí, aby člověk si zbytečně neprodloužil čekání na štěstí, které je v nebi. Štěstí nepomíjející a nevadnoucí. Štěstí, které člověk prožívá například když splní poslední potřebnou velmistrovskou normu a získá tím titul mezinárodního šachového velmistra.

Problém zde na zemi je ten, že to štěstí je pomíjející. V nebi to štěstí je věčné, proto je důležité hledat a nalézat vlastní způsob naslouchání Pánu Bohu a přijímání Jeho milosti v rámci církve, která je Ježíšovou oblíbenkyní.

Závěr

Diplomová práce shrnuje klíčové body a zjištění v oblasti propojení šachů a spirituality. Tato práce byla komplexním zkoumáním různých aspektů spojení mezi šachy a duchovností a nabízí řadu zajímavých a hlubokých úvah.

První kapitola diplomové práce představuje historické, umělecké a duchovní pozadí šachů. Zdůrazňuje, že šachy mají mnoho rozměrů a že byly součástí významných historických a kulturních událostí. Toto pozadí je důležité pro pochopení, jak šachy ovlivňují životy jednotlivců a komunit.

Druhá část se věnuje širšímu kontextu spirituality ve sportu a historii, která tuto problematiku obklopuje. Zaznamenává vývoj duchovního pohledu na sport od antiky po současnost a ukazuje, jak různé epochy a filozofické směry měly vliv na vnímání sportu a jeho vazby k duchovním hodnotám.

Třetí část se zaměřuje na šachistu samotného a jeho vztahy s rodinou, přáteli a konkurenty. Zdůrazňuje, že šachista není izolovaný jedinec, ale součást společnosti, která ho formuje a ovlivňuje.

Čtvrtá část analyzuje předpoklady pro to, aby někdo mohl být dobrým šachistou, a jaký význam má duchovní kontext pro rozvoj šachových dovedností.

Pátá část zkoumá mezní situace, kterým šachisté čelí, a jak tyto situace mohou ovlivnit jejich duchovní život. Ukazuje, že šachy nejsou pouze hrou, ale také prostředkem, se kterým mohou procházet duchovními zkouškami.

Šestá část prezentuje různé způsoby, jak šachisté mohou předávat své umění a zkušenosti druhým. Tento aspekt ukazuje na význam sdílení šachových znalostí a dovedností v rámci komunity.

Sedmá a poslední část nabízí zamyšlení nad tím, jak Bůh vnímá osud šachisty a jaká je jeho úloha v jeho životě.

Celkově lze říci, že tato diplomová práce poskytuje komplexní pohled na spojení mezi šachy, spiritualitou a osobním rozvojem šachisty. Její poznatky mohou sloužit jako základ pro další výzkum v oblasti spojení sportu, spirituality a historie.

SEZNAM ZKRATEK

lat.	latinský
např.	například
s.	strana
sv.	svatý
tj.	to je
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ADAMS, Jenny, *Power Play: The Literature and Politics of Chess in the Late Middle Ages*, University of Pennsylvania Press, 2006.
- AKVINSKÝ, Tomáš, *SUMMA THEOLOGIAE: Secunda Secundae Partis*, Dostupné na <http://summa.op.cz/sth.php?>
- ALLIS, Luis Victor, *Searching for Solutions in Games and Artificial Intelligence*, Ph.D. thesis, University of Limburg, The Netherlands, 1994.
- ALTRICHTER, Michal, *Spirituální teologie*, Refugium, 2017.
- AUGUSTIN, *Vyznání*, Vydání druhé. Přeložil Ondřej KOUPIL, přeložil Marie KYRALOVÁ, přeložil Pavel MAREŠ. Karmelitánské nakladatelství, Praha, 2019.
- AMORTH Gabriel, *Catechesi Agosto 2012: Tutti ricorrono alla Magia - politici, Industriali, sportivi, anche i preti*. [video na YouTube]. Viva il Papa e il Rinnovamento. [Online]. Dostupné na: https://www.youtube.com/watch?v=ZNOS_9Vya-g&ab_channel=VivailPapaeilRinnovamento.
- AMORTH, Gabriele, *Vítězit Boží mocí: vzpomínky známého exorcisty*, Karmelitánské nakladatelství, 2012.
- BROUK, Bohuslav, *Stoupa života: [přepracovaná kursiva Sportovní narkotikum, otištěná v říjnu 1931 v kulturním letáku ROK pod pseudonymem Jan Vlasák]*, B. Brouk, Praha, 1938.
- CARCOPINO, Jerome, *Daily Life in Ancient Rome: The People and the City at the Height of the Empire*, Yale University Press, 2003.
stažitelné na <https://archive.org/details/dailylifeinancie035465mbp/page/n237/mode/2up>.
- COCO, Lucio, *La moralità degli scacchi (O mravnosti hry v šachy)*, L'Osservatore Romano (23.1.2020) český překlad dostupný na <https://www.vaticannews.va/cs/svet/news/2020-07/o-mravnosti-hry-v-sachy.html>.
- CROWTHER, Nigel B., *Sport in Ancient Times*, Westport, Conn.: Praeger Publishers, 2007.
- DOVALIL, Josef, *Olympismus*, Olympia, Praha, 2004.
- Дыдышко В.И., *Интеллектуальные Шахматы. Учебник позиционной игры*, Жилкомиздат, Минск, 2022.
- ELLIS, Robert, *The Games People Play: Theology, Religion, and Sport*, Wipf and Stock, 2014.
- GUTTMAN, Allen, *A Whole New Ball Game: An Interpretation of American Sports*, University of North Carolina Press, 1988.

GUTTMAN, Allen, *From Ritual to Record: The Nature of Modern Sports*, Columbia University Press, 2004.

GUTTMAN, Allen, *Sports: The First Five Millennia*, University of Massachusetts Press, 2004.

HARVEY, Lincoln, *A Brief Theology of Sport*, SCM Press, 2014.

HECKETHORN, Charles William, *The Secret Societies of All Ages & Countries*, Cosimo Classics, 2011.

HÉSIODOS, *Práce a dny*, (Přel. J. Nováková) Svoboda, Praha, 1990.

HOMÉROS, *Homérova Odyssea*, Překlad Antonín Škoda. Svazek 1. díl. Praha: Č. ak. císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902. 201 s. Dostupné online: <https://kramerius5.nkp.cz/view/uuid:aab46ac0-657f-11e4-8214-005056827e51?page=uuid:a4489070-a7ac-11e4-b69d-5ef3fc9ae867>

HOMÉROS, *Homérova Ilias*, Překlad Antonín Škoda. Dostupné online: [https://cs.wikisource.org/wiki/Hom%C3%A9rova_Ilias_\(%C5%A0koda\)](https://cs.wikisource.org/wiki/Hom%C3%A9rova_Ilias_(%C5%A0koda)).

IGNÁC Z LOYOLY, *Duchovní cvičení*, Refugium, Olomouc, 2017.

JUSTÝN MUČEDNÍK, *První apologie*, Přeložil František Sušil, 1874.

KALENDOVSKÝ, Jan, *Neznámá partie objevena*, Šachový týdeník 2012(14), 10-11.

KENETH, Ellih Harrison, *Satanic Invocations For Sport: Vol. I.*, Independently published, 2023.

KISCHNICK, Rudolf, *Tělesná cvičení a rozvoj vědomí*, Přeložil Zdeněk JOSEFÍK, přeložil Róbert BLASCHKE, Sophia, Bratislava, 2000.

KODET, Vojtěch, *Tetování a křesťanství* (odpověď na otázku) na vojtechkudet.cz. Dostupné na <https://vojtechkudet.cz/otazky/tetovani-a-krestanstvi-odpoved-na-otazku>.

ЛИНДЕР Исаак Михайлович, *Первые русские мастера*, Физкультура и спорт, Москва, 1979.

MATTHEWS, Rupert, *The Age of Gladiators: Savagery and Spectacle in Ancient Rome*, Arcturus, 2019.

Mega Database, ChessBase GmbH, Hamburg, 2023.

MENDELOVÁ, Edita Miriam, *Abba Dorotheos z Gazy: duchovní poučení užitečná pro duši*, Stanislav Juhaňák – Triton, Praha, 2017.

MURRAY, Henry John R., *A History of Chess: The Original 1913 Edition*, Skyhorse Publishing, 2012.

НЕЙШТАДТ, Яков Исаевич, *Шахматы до Стейница*, Физкультура и спорт, Москва, 1961.

- PFITZNER, Victor, *Paul and the Agon Motif: Traditional Athletic Imagery in the Pauline Literature*, Brill, Netherlands, 1967.
- PUCHKOV Vladimir, *ПРАВДА ЛИ, ЧТО ШАХМАТЫ – БЕСОВСКАЯ ИГРА?*
 Publikováno na pravlife.org dne 13.1.2023, Dostupné na
<https://pravlife.org/ru/content/pravda-li-chto-shahmaty-besovskaya-igra>, Anglický překlad na
<https://catalog.obitel-minsk.com/blog/2021/01/is-it-true-that-chess-is-a-demons-game>.
- RÖHR, Heinz-Peter, *Závislost: jak ji porozumět a jak ji překonat*, Přeložil Petr BABKA, Portál, Praha, 2015.
- ROWSON, Jonathan, *Chess for Zebras: Thinking Differently about Black and White*, Gambit Publications. 2003.
- ROWSON, Jonathan, *The Seven Deadly Chess Sins*, Gambit Publications, 2001.
- RUCKI, Štěpán, *Alternativní medicína: pomoc, nebo nebezpečí? Křesťanský život*, Albrechtice, 2008.
- SOSONKO, Genna, *Znal jsem Capablanku*, Přeložil Jaroslav JEŘÁBEK. ŠACHinfo, Praha, 2001.
- SUETONIUS, Gaius Tranquillus, *Životopisy dvanácti císařů spolu se zlomky jeho spisu O význačných literátech*, Svoboda, Praha, 1998.
- SUŠIL, František, *Sv. Justina, filosofa mučénika, Obrana I. k Antonínovi Piovi*, in Spisy Apoštolských otců, ed. Sušil, F., Kněhtiskárna Cyrillo-Methodějské, Praha, 1874.
- SVOBODA, Vojtěch, *Sport jako teologická výzva*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2019.
- ŠIMONIČOVÁ, Monika, *Ježíš dohrál šachovou partii za mňa*, Katolické noviny. 2005, roč. 138, č. 9.
- TACITUS, Publius Cornelius, NEUHÖFER, Rudolf, ed., *Výbor z Tacitových annalů: (I.-II., části knih III.-VI.). Část I., Část II., Úvod a text*, Česká grafická Unie, Praha, 1924.
- TACITUS, *The Annals (From the Passing of the Divine Augustus)*, Translated by Alfred John Church and William Jackson Brodribb, 1876, Dostupné na
[https://en.wikisource.org/wiki/The_Annals_\(Tacitus\)](https://en.wikisource.org/wiki/The_Annals_(Tacitus)).
- TERTULLIANUS, *O hrách: De spectaculis*, Přeložil Petr KITZLER, Oikoymenh, Praha, 2004.
- Council of Ancyra, *Canons*, 314. Dostupné na <https://www.newadvent.org/fathers/3802.htm>
 The Council of Elvira, *Canons*, 306 Dostupné na
<https://web.archive.org/web/20120716202800/http://faculty.cua.edu/pennington/Canon%20Law/ElviraCanons.htm>.

TICHÝ, Ladislav, *První list Korintským*, Centrum biblických studií AV ČR a UK v Praze ve spolupráci s Českou biblickou společností, Praha, 2019.

TOMÁŠEK, František, *Katechismus katolického náboženství*, Podle vydání z roku 1960.

Dědictví Svatováclavské, Praha, 2016.

VACÍNOVÁ, Tereza, *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*, Univerzita Jana Amose Komenského, Praha, 2009.

VESELÝ, Jiří, KALEDOVSKÝ Jan, FORMÁNEK Jan, *Malá encyklopedie šachu*, Olympia, Praha, 1989.

ZEH, Juli, *Kůň: láska i závislost*, Přeložil Jana ZOUBKOVÁ, Kazda, Brno, 2023.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Číslo	Název
1	Ukázka knihy Luceny
2	Templářští rytíři hrají šachy
3	Král Oto IV Brandenburský hraje se ženou
4	Šachová partie Einstein – Oppenheimer, Princeton 1933
5	Faust a Mephisto hrají šachy
6	o. Peter Vican
7	Pneuma – psyché
8	Pseudokomunikace s hříchem (šachem)